

ЗВІТ

за результатами запровадження
Програми контролю сирого молока на базі
інформаційно-комунікаційної системи
Державної служби України з питань безпечності
харчових продуктів та захисту споживачів
(«Молочний модуль») у 2023 році

ЗМІСТ

Скорочення та аббревіатури.....	2
Резюме.....	3
1. Вступ та законодавче підґрунтя	5
2. Хронологія запровадження Програми контролю сирого молока в Україні.....	7
3. Методологія оцінювання.....	10
4. Результати впровадження.....	12
4.1. Реєстрація в Молочному модулі учасників Програми контролю сирого молока.....	12
4.2. Оцінка результатів лабораторних досліджень.....	39
5. Впровадження Програми контролю сирого молока на рівні областей.....	45
6. Оцінка виконання Дорожньої карти з впровадження Програми контролю сирого молока на національному рівні.....	50
7. Підсумки та наступні кроки.....	57

СКОРОЧЕННЯ ТА АБРЕВІАТУРИ

АВЗ – акт відбору зразків

ГВМ – господарства з виробництва молока

ГУ – Головне управління

Держпродспоживслужба – Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів

ДНДІЛДВСЕ – Державний науково-дослідний інститут з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи

ЄС – Європейський Союз

ЗБЗ – загальне бактеріологічне забруднення

ІВ – інформація відсутня

ІНГ – залишки ветеринарних препаратів та/або інших забруднюючих речовин (у тому числі інгібуючих)

КСК – кількість соматичних клітин

ММ – Молочний модуль – інформаційно-комунікаційна система Держпродспоживслужби

НРЛ – національна референс-лабораторія

ОР – оператор ринку

ПЗМ – пункт заготівлі молока

ТЗ – точка замерзання

QFTP – швейцарсько-українська програма «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України» (Quality FOOD Trade Program)

РЕЗЮМЕ

Уже п'ять років в Україні реалізується Програма контролю сирого молока, метою якої є формування еквівалентних Європейському Союзу (ЄС) процедур ризик-орієнтованого контролю через регулярний моніторинг періодичних перевірок сирого молока з боку компетентного органу.

Стартувала Програма контролю сирого молока 15 лютого 2019 року із затвердженням Держпродспоживслужбою Концепції з реалізації Пілотного проекту у Вінницькій, Миколаївській, Полтавській та Харківській областях.

З липня 2021 року до Пілотного проекту поступово долучалися територіальні органи Держпродспоживслужби, лабораторії та оператори ринку з усіх областей України на базі оновленої Концепції¹. Ключовим етапом стала розробка та затвердження Дорожньої карти із запровадження Програми контролю сирого молока 05 січня 2022 року.

З січня 2022 року Держпродспоживслужбою запроваджено координацію Пілотного проекту на рівні всіх областей відповідно до Дорожньої карти, яка розроблена в межах реалізації швейцарсько-української програми «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України», що впроваджується Дослідним інститутом органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія) у партнерстві із SAFOSO AG (Швейцарія).

За цей період вдалося сформуванню нормативно-правову базу, яка наближає процедури державного контролю до вимог законодавства ЄС, запровадити простежуваність у частині ведення записів та обміну даними щодо результатів лабораторних досліджень з використанням інформаційно-комунікаційної системи Держпродспоживслужби «Молочний модуль». 30 червня 2023 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення державного регулювання продовольчої безпеки та розвитку тваринництва» (далі – Закон України 3221-ІХ)². Цим нормативно-правовим актом вносяться зміни до пунктів 1 та 2 частини другої статті 9 і частини першої та четвертої статті 40 Закону України «Про державний

---

¹ [kontseptsia-for-web.pdf \(qftp.org\)](#)

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3221-20#Text>

контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» (далі – Закон про контроль)³ та встановлюються еквівалентні європейським процедури державного контролю, зокрема такі як моніторинг компетентним органом впровадження процедур періодичної перевірки сирого молока та результатів лабораторних досліджень (випробувань).

Цей звіт є оцінюванням результатів впровадження Програми контролю сирого молока на національному рівні за 2023 рік з п'ятирічною динамікою. Взяті для оцінювання дані базуються на витягах з «Молочного модуля» щодо відбору зразків і результатів досліджень та офіційних даних компетентного органу.

В цілому, станом на 1 січня 2024 року в «Молочному модулі» зареєстровано 860 операторів ринку з 22 областей України. Всього у 2023 році у 615 операторів ринку із 17 областей було відібрано зразки сирого молока та направлено до уповноважених лабораторій Держпродспоживслужби, результати досліджень яких доступні в «Молочному модулі». Дослідження були проведені у 39 уповноважених лабораторіях Держпродспоживслужби регіонального (16) та міжрайонного рівнів (23) у 17 областях України за показниками, регламентованими статтею 40 Закону України про контроль з періодичністю визначеною наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Вимог до безпечності та якості молока і молочних продуктів» від 12 березня 2019 року № 118, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 07 червня 2019 року за № 593/33564 (надалі – наказ Мінагрополітики № 118/2019)⁴. Аналіз кількісних результатів лабораторних досліджень зразків сирого молока вказує на те, що частка досліджених зразків на показник загального бактеріологічного забруднення (ЗБЗ), результати яких перевищують допустимі рівні (>500 000 КУО/мл), становить 1,4% від загальної кількості досліджених зразків, а за показником кількості соматичних клітин (КСК) частка невідповідних зразків (>500 000 клітин/мл) складає 1,2%. У звіті представлено детальний статистичний аналіз результатів досліджень, що вказує на те, що якість молока в Україні не є гомогенною, зокрема за показником ЗБЗ.

Слід відзначити, що 90% усіх результатів дослідження на показник КСК у 2023 році повністю відповідають встановленим лімітам у ЄС (менше 400 000 клітин/мл), щодо рівня ЗБЗ: понад 50% результатів перевищують встановлені у ЄС допустимі рівні (100 000 КУО/мл) і лише 25% результатів не перевищують значення 73 000 КУО/мл.

³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#n564>

⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0593-19#Text>

1. ВСТУП ТА ЗАКОНОДАВЧЕ ПІДґРУНТЯ

Ризик-орієнтована система заходів контролю виробництва та введення в обіг сирого молока, що базується на наявності надійних даних про показники відповідності сирого молока, ще не повністю впроваджена в Україні.

Змінами до Закону України про контроль (внесеними Законом України 3221-IX), які набрали чинності 26 жовтня 2023 року, передбачається чергове наближення молочного сектору України до вимог європейського законодавства шляхом удосконалення заходів щодо належної виробничої практики виробництва та обігу молока, зокрема запровадження прозорої системи та простежуваності в частині ведення записів та обміну даними щодо результатів лабораторних досліджень (випробувань) з використанням інформаційно-комунікаційної системи компетентного органу («Молочний модуль»). Це дозволить операторам ринку молока та молочних продуктів належно та своєчасно виконувати вимоги статті 40 Закону про контроль, а Держпродспоживслужбі здійснювати моніторинг впровадження процедур періодичної перевірки сирого молока та результатів лабораторних досліджень (випробувань) без фізичного виїзду до оператора ринку, оскільки результати лабораторних досліджень вносяться уповноваженою лабораторією до «Молочного модуля» та можуть переглядатися як оператором ринку, так і інспектором.

Також розширюється коло осіб, уповноважених відбирати зразки в межах Програми контролю сирого молока. Таке право надається уповноваженим ветеринарам, які найчастіше знаходяться найближче до операторів ринку, що допоможе зменшити витрати на відбір зразків.

Окрім того, врегульовано періодичність контролю стану здоров'я тварин, що використовуються для виробництва сирого молока.

Наказ Мінагрополітики № 118/2019 визначає правову та технічну основу для розробки та впровадження національної Програми контролю сирого молока, що передбачає періодичні перевірки сирого молока із відбором зразків для проведення лабораторних досліджень на визначені показники: загальне бактеріологічне забруднення (ЗБЗ), кількість соматичних клітин

(КСК), залишки ветеринарних препаратів та/або інших забруднюючих речовин (у тому числі інгібуючих) (ІНГ), щодо вмісту яких встановлено законодавчі обмеження та/або у кількості, що перевищує максимально допустимі рівні та точку замерзання (ТЗ).

6 травня 2022 року набрав чинності наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Гігієнічних вимог до дрібнотоварного виробництва та обігу молока» від 07 квітня 2022 року № 209, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 25 квітня 2022 року за № 452/37788⁵. Цим нормативно-правовим актом встановлюються гігієнічні вимоги до первинного виробництва та обігу молока від сільськогосподарських тварин, які утримуються дрібнотоварними виробниками, а також до пунктів заготівлі молока.

30 вересня 2022 року набрав чинності наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 22 серпня 2022 року № 595 «Про внесення змін до наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 12 березня 2019 року № 118», зареєстрований у Міністерстві юстиції від 16 вересня 2022 року за № 10077/38413 (надалі – наказ Мінагрополітики № 595/2022). Цими змінами запроваджено прозору систему та простежуваність в частині ведення записів та обміну даними щодо результатів лабораторних досліджень (випробувань) з використанням ММ.

Окрім того, запроваджено чіткі механізми щодо проведення лабораторних досліджень (випробувань), визначено методи, в тому числі референс-методи, для перевірки відповідності затвердженим критеріям та встановлено мінімальну періодичність досліджень на виявлення залишків ветеринарних препаратів та інгібіторів, щодо вмісту яких встановлено законодавчі обмеження та/або у кількості, що перевищує максимально допустимі рівні.

Також змінами до наказу Мінагрополітики № 118/2019 деталізуються вимоги щодо поводження з молоком, яке не відповідає допустимим рівням критеріїв щодо ЗБЗ та КСК.

---

⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0452-22#Text>

2. ХРОНОЛОГІЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ КОНТРОЛЮ СИРОГО МОЛОКА В УКРАЇНІ

Швейцарсько-українська програма «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України» (Quality FOOD Trade Program, надалі – QFTP) надає підтримку Держпродспоживслужбі в питаннях впровадження Програми контролю сирого молока, що реалізується у кілька етапів.

Перший етап стартував 15 лютого 2019 року із затвердження Концепції з реалізації Пілотного проєкту із запровадження Програми контролю сирого молока на базі програмного забезпечення «Молочний модуль» у Вінницькій, Миколаївській, Полтавській та Харківській областях, її виконання розпочато відповідно до доручення Голови Держпродспоживслужби від 04 квітня 2019 року.

«Молочний модуль» – це програмний додаток, який є частиною інформаційно-комунікаційної системи Держпродспоживслужби та сприяє співпраці операторів ринку з лабораторіями та компетентним органом, з метою виконання вимог законодавства.

В межах першого етапу Пілотного проєкту було відпрацьовано різні моделі відбору та транспортування зразків сирого молока. За результатами відпілотованих моделей багатосторонньою робочою групою було переглянуто концепцію для реалізації другого етапу Пілотного проєкту, що дало змогу долучитися у тестовому режимі до «Молочного модуля» територіальним органам Держпродспоживслужби всіх областей та уніфікувати загальні підходи. Так, делегатами відбору зразків стали лише незацікавлені у результатах досліджень зразків молока уповноважені компетентним органом на відбір зразків особи, а саме: лабораторні фахівці регіональної, міжрайонної, районної лабораторії та/ або державні інспектори.

Відповідно до доручення заступника Голови Держпродспоживслужби з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій та цифровізації

про реалізацію Пілотного проєкту із запровадження Програми контролю сирого молока на базі програмного забезпечення «Молочний модуль», розпочався другий етап Пілотного проєкту 02 липня 2021 року з метою оцінки практичного застосування, визначення недоліків та переваг консолідованої моделі та вдосконалення функціоналу програмного забезпечення «Молочного модуля».

05 січня 2022 року дорученням в.о. Голови Держпродспоживслужби було затверджено склад робочої групи з реалізації Дорожньої карти із запровадження Програми контролю сирого молока для всіх учасників (делегатів відбору зразків, інспекторів, лабораторій, операторів ринку: ГВМ та ПЗМ, галузевих асоціацій) та Держпродспоживслужбою запроваджено координацію Пілотного проєкту на рівні всіх областей.

Дорожня карта – це комплексний керівний інструмент, в якому чітко розподілені відповідальності за елементи та діяльності у часовому вимірі, що охоплює період переходу до системи контролю сирого молока від регіонального пілотного проєкту (10 областей) на національний рівень⁶.

Дорожня карта була розроблена за участі багатосторонньої робочої групи, у тому числі фахівців Держпродспоживслужби та за підтримки експертів QFTP. Кінцевою точкою для повноцінного функціонування всіх елементів Програми контролю сирого молока як у публічному секторі, так і приватному, у візії до Дорожньої карти був кінець 2024 року. Візія Дорожньої карти включає такі пункти:

- Програма сприяє здоров'ю і добробуту, вищій якості продукції, спроможному молочному сектору, сталій торгівлі та створенню робочих місць;
- всі ОР зареєстровані в «Молочному Модулі» і виконують положення Програми контролю;
- сторони отримують чіткі переваги і особисту мотивацію, спроможність і можливості для запровадження Програми контролю на практиці;
- запровадження представниками приватного сектору регулярних успішних заходів з усунення невідповідностей задля забезпечення безпеки сирого молока;

---

⁶ https://qftp.org/wp-content/uploads/2021/08/dodatok-1_finalnyj-proiekt-vizii-ta-dorozhnoi-karty.pdf

- українське молоко відповідає стандартам ЄС щодо безпеки та якості сирого молока.

Зокрема, за Держпродспоживслужбою визначені такі ключові завдання:

- навчання і уповноваження осіб, які здійснюють відбір зразків;
- науково-методична рада Держпродспоживслужби і ДНДІЛДВСЕ;
- Держпродспоживслужба та впровадження Програми контролю молока на всій території країни;
- ММ інтегровано для роботи в системі Держпродспоживслужби;
- оператори ринку зареєстровані, пройшли навчання та підтримуються.

Проміжна оцінка реалізації Дорожньої карти була проведена у 2023 році.

Інформацію щодо стану реалізації завдань, які було покладено на Держпродспоживслужбу, було оприлюднено у «Звіті за результатами запровадження Програми контролю сирого молока на базі програмного забезпечення «Молочний модуль»»⁷.

Слід зазначити, що через введення воєнного стану було відтерміновано наступний етап перехідних періодів підвищення вимог до безпеки та якості сирого молока, визначених наказом Мінагрополітики № 118/2019 (наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 10 листопада 2022 року № 889 «Про внесення змін до наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 12 березня 2019 року № 118»), тому потребує перегляду кінцева точка досягнення візії.

Вдосконалення функціонала «Молочного модуля» за результатами реалізації другого етапу Пілотного проекту та подальша його інтеграція до Головної інформаційної системи Держпродспоживслужби, перегляд Дорожньої карти відповідно до змін законодавства та викликів сьогодення є наступним ключовим завданням.

Утім цей оцінювальний звіт охоплює також ключові висновки, засвоєні уроки та кращі практики на всіх етапах впровадження Програми контролю сирого молока.

Така оцінка допоможе Держпродспоживслужбі України прийняти рішення щодо остаточного формату національної Програми контролю сирого молока для подальшого розгортання.

---

⁷ <https://qftp.org/wp-content/uploads/2023/05/zvit-blok-2023-veb.pdf>

3. МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ

Методологія оцінювання результатів запровадження Програми контролю сирого молока на базі програмного забезпечення «Молочний модуль» здійснюється за попередньо визначеними кількісними індикаторами та якісними показниками відповідно до Дорожньої карти.

Важливими джерелами інформації при підготовці оцінювального звіту є:

- витяги даних з «Молочного модуля» щодо відбору зразків та результатів досліджень,
- інформація територіальних органів Держпродспоживслужби областей щодо кількості інспекторів обласного та районного рівнів, зареєстрованих у «Молочному модулі» та щодо загальної кількості зареєстрованих ГВМ та ПЗМ.

Джерелами інформації для кількісної оцінки результатів досліджень є витяги даних з «Молочного модуля» щодо відбору зразків та результатів досліджень, що охоплювали період з 01 січня 2023 року по 31 грудня 2023 року. Оцінка результатів досліджень за звітний період здійснювалася на основі показників описової статистики:

- середня арифметична величина – середній рівень значень результатів досліджень визначеного показника, що являє собою частку від ділення суми всіх значень на їхнє загальне число;
- середня геометрична величина дорівнює кореню із добутку значень результатів досліджень, степінь якого дорівнює кількості взятих для підрахунку значень, та характеризує динаміку показника з меншою чутливістю до викидів (значення, що значно виділяються/ відрізняються із загальної вибірки);
- медіана – значення, яке поділяє ряд значень результатів досліджень на дві рівні частини, тобто зліва і справа від медіального значення знаходиться однакова кількість значень результатів досліджень;
- стандартне відхилення характеризує, наскільки широко розташовані значення ряду даних відносно їх середнього арифметичного;

- 10%, 25%, 75% та 90% процентилі (квантилі) – це такі значення показників, що відповідно 10%, 25%, 75% та 90% значень показника потрапляють нижче цього значення.

При оцінці прогресу реалізації Дорожньої карти щодо запровадження Програми контролю сирого молока було застосовано таку методологію: кожний блок Дорожньої карти складається із конкретних діяльностей. Реалізація діяльностей в межах одного блоку вважається виконаною після досягнення всіх очікуваних результатів. Всі очікувані результати окремого блоку мають сумарну вагу 100%. Вага одного очікуваного результату дорівнює 100% поділим на кількість очікуваних результатів у діяльності.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ВПРОВАДЖЕННЯ

4.1. Реєстрація в Молочному модулі учасників Програми контролю сирого молока

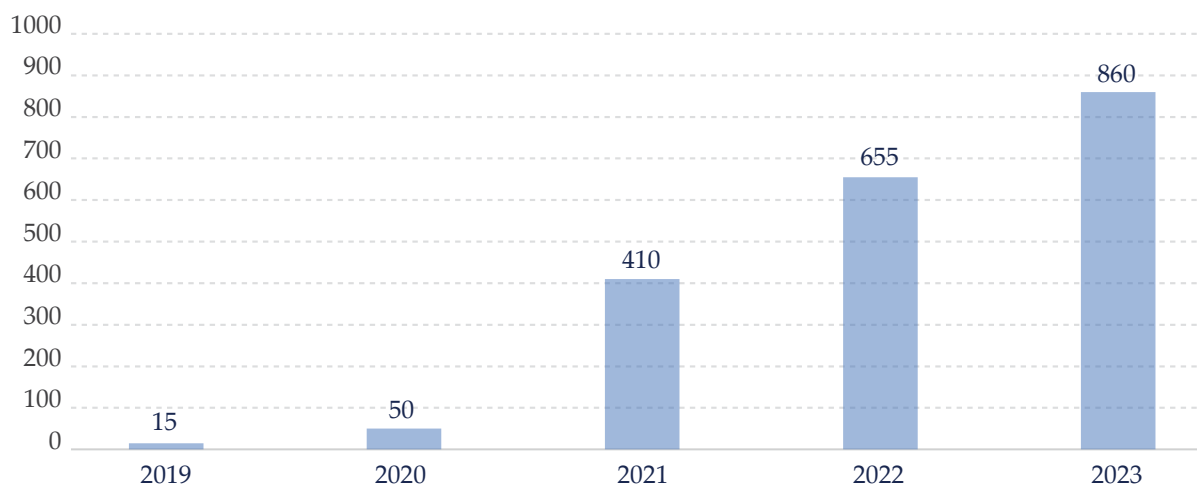
Кількість зареєстрованих потужностей в розрізі областей

Кількість операторів ринку, які беруть участь у Програмі контролю сирого молока на базі програмного забезпечення ММ в Україні продовжує зростати. Загалом в 2023 році кількість зареєстрованих потужностей (ГВМ та ПЗМ) в ММ становить 860. Зазначена цифра у 1,3 рази перевищує цей показник 2022 року, у більше, ніж 2 рази перевищує показник 2021 року, та більша у 17 разів у порівнянні із кількістю зареєстрованих потужностей у 2020 році. Від початку Пілотного проєкту у 2019 році кількість зареєстрованих потужностей зростає у 57 разів.

Загальну динаміку зростання кількості зареєстрованих у ММ операторів ринку відображено нижче (див. гістограму 4-1).

Гістограма 4-1.

Кількість зареєстрованих операторів ринку по роках

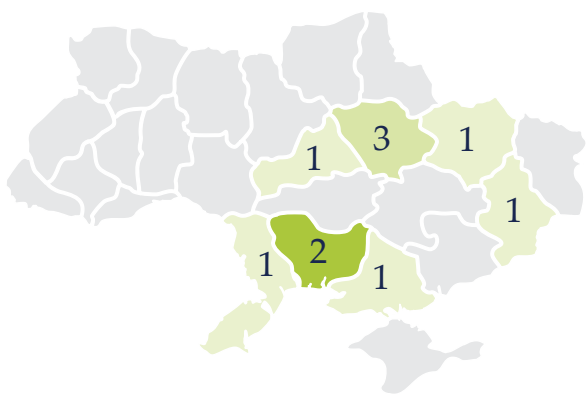

В цілому станом на 01 січня 2024 року до реалізації Програми контролю сирого молока на базі ММ залучено операторів ринку з 21 області України. Варто зазначити, що Пілотний проєкт розпочинався із 15 операторів ринку, розміщених в 7 областях (див. карти 4-1 – 4-5).

Не зважаючи на повномасштабну збройну агресію російської федерації проти України та введення воєнного стану в Україні, кількість операторів ринку, які виконують вимоги національного законодавства, з кожним роком зростає.

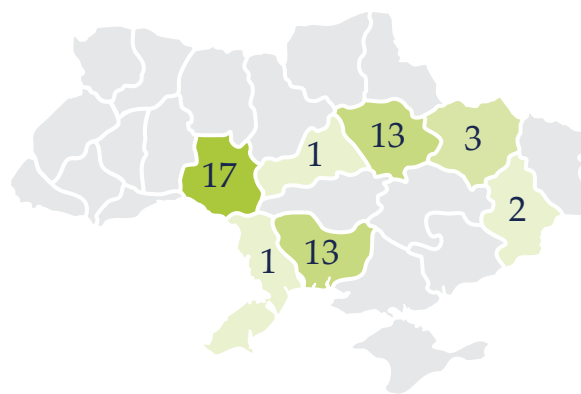
Попри всі перепони, є області, яким вдалося збільшити кількість зареєстрованих операторів ринку та зберегти їх активність, наприклад, Вінницька, Полтавська, Чернігівська, Миколаївська, Черкаська.

Кількісну динаміку змін активних операторів ринку по роках та в розрізі областей відображено у гістограмі 4-2.

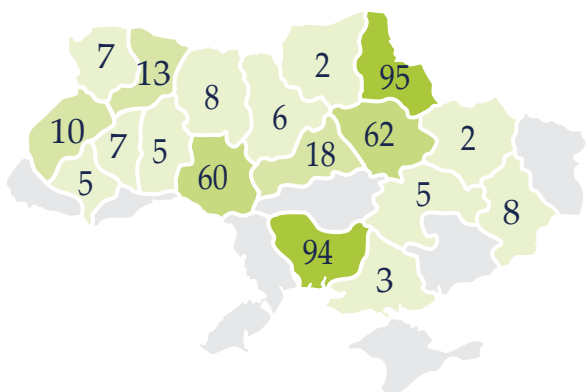
Карта 4-1.

Кількість зареєстрованих у ММ потужностей за 2019 рік у розрізі областей

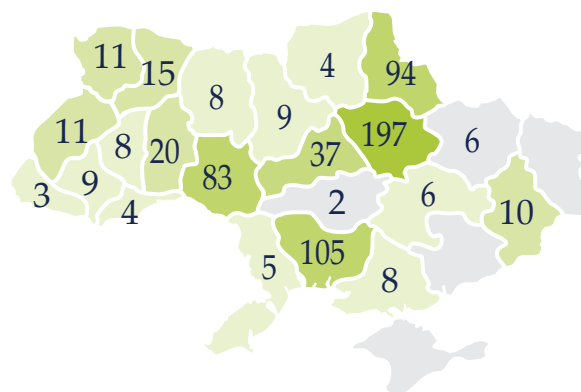
Карта 4-2.

Кількість зареєстрованих у ММ потужностей за 2020 рік у розрізі областей

Карта 4-3.

Кількість зареєстрованих у ММ потужностей за 2021 рік у розрізі областей

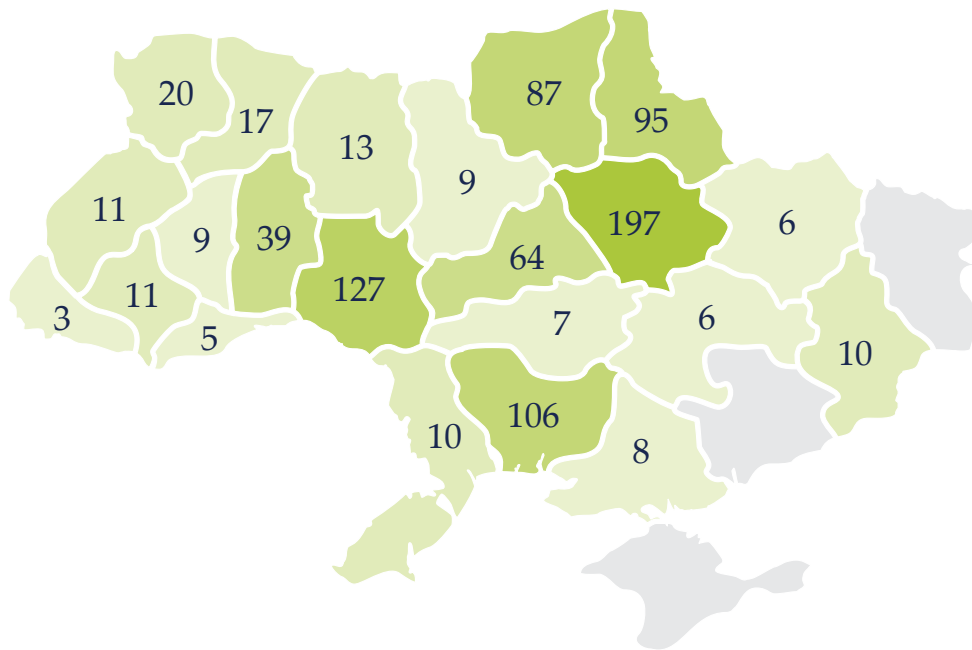
Карта 4-4.

Кількість зареєстрованих у ММ потужностей за 2022 рік у розрізі областей

Гістограма 4-2.

Кількість операторів ринку, які беруть участь у Програмі контролю сирого молока

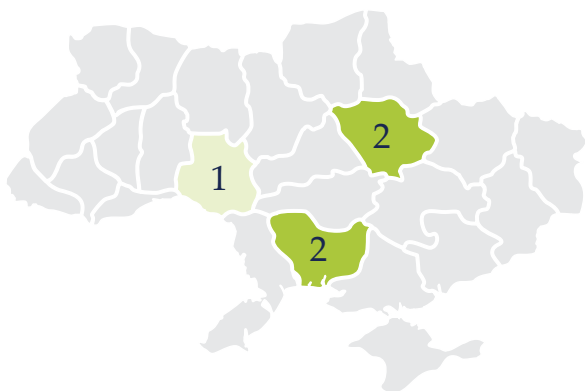

Карта 4-5.

Кількість зареєстрованих у ММ потужностей за 2023 рік у розрізі областей

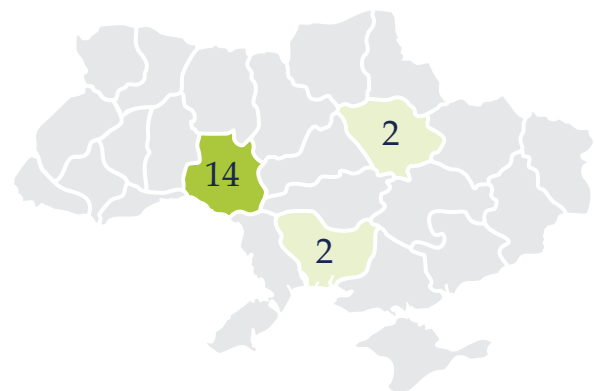
Кількість зареєстрованих делегатів відбору зразків у розрізі областей

У звітному 2023 році в ММ було зареєстровано загалом понад 170 делегатів відбору зразків, тоді як у попередні роки (2019 – 2022) їх загальна кількість становила 5, 18, 211 та понад 290 делегатів відбору зразків відповідно (див. карти 4-6 – 4-10). Також у 2021 році через збільшення кількості зареєстрованих користувачів ММ виникла необхідність додатково обраховувати кількість активних користувачів⁸.

Карта 4-6.

Зареєстровані в ММ делегати відбору зразків у 2019 році в розрізі областей

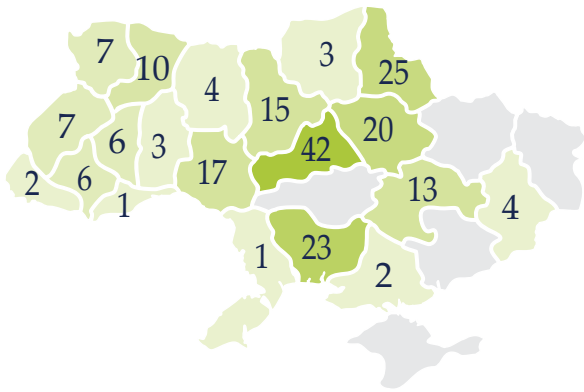

Карта 4-7.

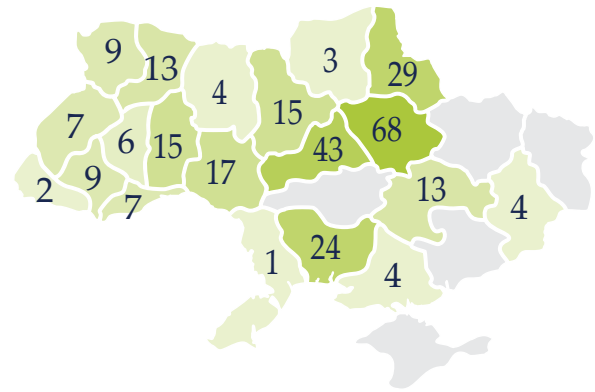
Зареєстровані в ММ делегати відбору зразків у 2020 році в розрізі областей

⁸ Активні делегати відбору зразків – користувачі програмного забезпечення «Молочний модуль» – ті делегати відбору зразків, яким надано статус «Активний», мають доступ до господарств та отримують повідомлення про порушення періодичності відбору.

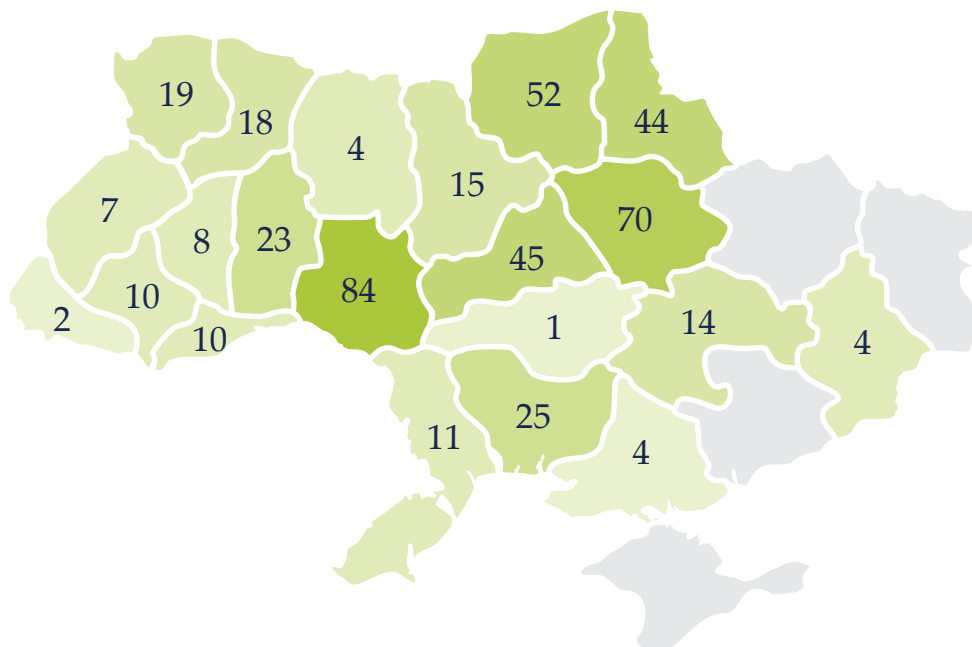

Карта 4-8.
Зареєстровані в ММ делегати відбору зразків у 2021 році в розрізі областей

Карта 4-9.
Зареєстровані в ММ делегати відбору зразків у 2022 році в розрізі областей

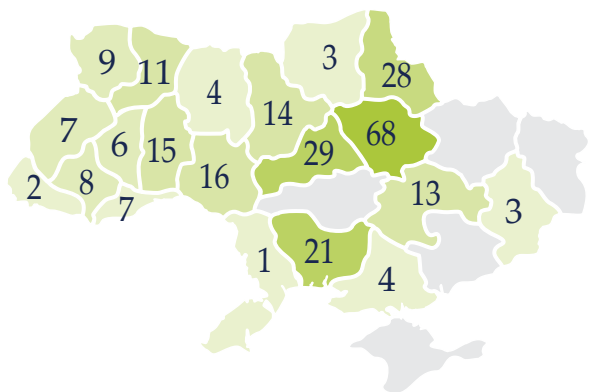
Карта 4-10.
Зареєстровані в ММ делегати відбору зразків у 2023 році в розрізі областей

При загальній кількості зареєстрованих делегатів у ММ станом на 2023 рік (470) 88,09% є активними користувачами (414). Частка неактивних делегатів складає 11,91% (56). Кількість делегатів, в яких відбулась зміна статусу діяльності або було оновлено дані, складає лише 6%.

Серед неактивних користувачів найчастіше зустрічаються ті, що наразі не беруть участь у Програмі контролю з різних причин, або ті користувачі, при реєстрації яких було припущено помилки.

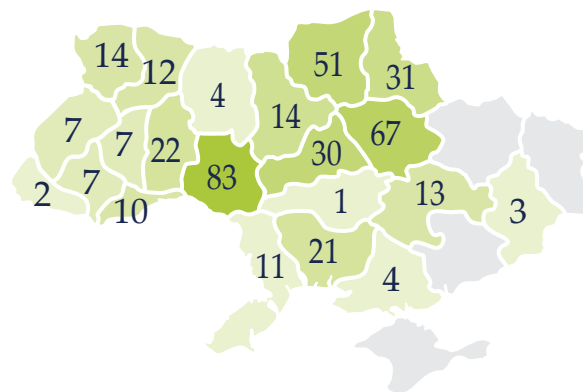
Областями-лідерами за кількістю активних делегатів відбору зразків станом на кінець 2022 року були Полтавська, Сумська, Черкаська та Миколаївська області (див. карту 4-11).

У 2023 році ситуація дещо змінилася, що відображено на карті (див. карту 4-12), лідерами за цим показником стали Вінницька, Чернігівська області, серед лідерів також лишається Полтавська та Сумська області.

Карта 4-11.

Активні в ММ делегати відбору зразків у 2022 році в розрізі областей

Карта 4-12.

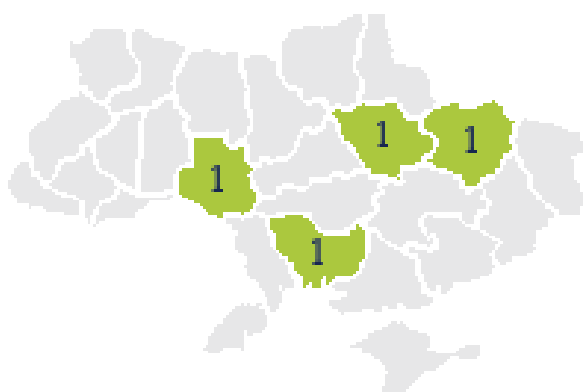
Активні в ММ делегати відбору зразків у 2023 році в розрізі областей

Кількість зареєстрованих лабораторій з дослідження зразків молока в розрізі областей

На початку першого етапу Пілотного проекту в ММ було зареєстровано лише 3 лабораторії Держпродспоживслужби регіонального рівня у таких областях, як Вінницька, Миколаївська, Харківська та одна міжрайонна лабораторія (Пирятинська) у Полтавській області. За підтримки Швейцарії лабораторії були забезпечені необхідним обладнанням, реактивами та розхідними матеріалами для визначення ЗБЗ, КСК, ІНГ, ТЗ та мали проводити дослідження зразків сирого молока від операторів ринку в межах реалізації Пілотного проекту. Така картина лишалась незмінною протягом 2019 та 2020 років (див. карту 4-13).

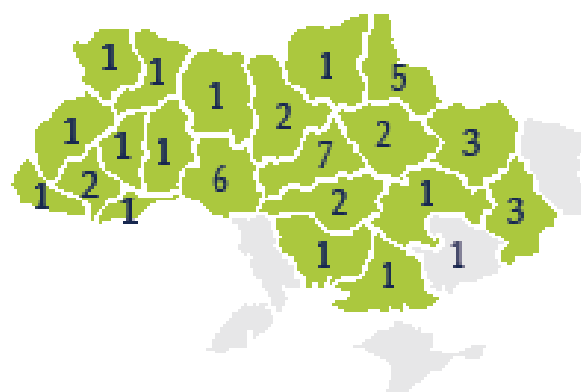
Протягом 2021 року та імплементації другого етапу Пілотного проекту кількість зареєстрованих лабораторій в Україні значно збільшилась (див. карту 4-14). Станом на кінець 2022 року у ММ було зареєстровано 49 лабораторій, які розташовані у 22 областях країни. Найбільшу кількість зареєстрованих у ММ лабораторій розташовано у Черкаській (1 регіональна та 4 міжрайонних), Вінницькій (1 регіональна та 5 міжрайонних) та Сумській областях (1 регіональна та 5 міжрайонних) (див. карту 4-15).

У 2023 році у ММ було зареєстровано ще 3 лабораторії Держпродспоживслужби: Одеська регіональна лабораторія, Новгород-Сіверська міжрайонна державна лабораторія (Чернігівська обл.) та Христинівський відділ Уманської районної державної лабораторії (Черкаська обл.). Таким чином, кількість лабораторій, уповноважених на проведення досліджень зразків сирого молока на показники, які визначені харчовим законодавством, на кінець 2023 року склало 52 лабораторії у 23 областях України (див. карту 4-16).

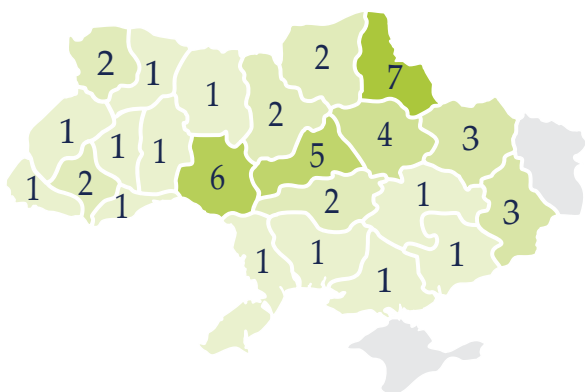
Карта 4-13.

Зареєстровані в ММ лабораторії у 2019 та 2020 роках у розрізі областей

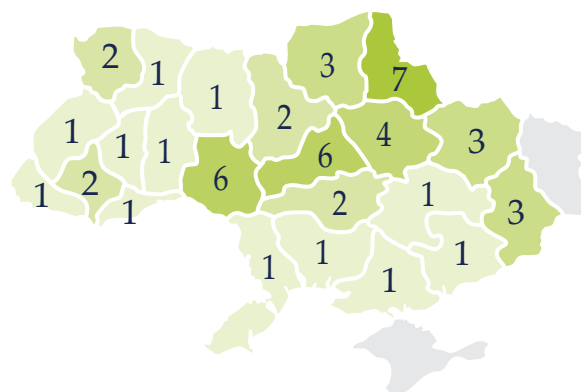
Карта 4-14.

Зареєстровані в ММ лабораторії у 2021 році у розрізі областей

Карта 4-15.

Зареєстровані в ММ лабораторії у 2022 році у розрізі областей

Карта 4-16.

Зареєстровані в ММ лабораторії у 2023 році у розрізі областей

Законодавство вимагає проведення досліджень сирого молока на критерії, які є обов'язковими для контролю в уповноваженій компетентним органом за цим напрямом лабораторії. Така лабораторія повинна бути обов'язково акредитованою на відповідність вимогам стандарту ДСТУ ISO 17025 та щороку брати участь у раундах професійного тестування за відповідними видами досліджень, які організовані референс-лабораторією або нерезидентом, акредитованим на відповідність вимогам ДСТУ EN ISO/IEC 17043:2017 (EN ISO/IEC 17043:2010; ISO/IEC 17043:2010, IDT).

Окрім того, наказом Мінагрополітики № 595/2022, що вносить зміни до наказу Мінагрополітики № 118/2019, встановлюються референс-методи для перевірки відповідності молока на ЗБЗ (ДСТУ EN ISO 4833-1:2014 (EN ISO 4833-1:2013) «Мікробіологія харчового ланцюга. Горизонтальний метод підрахунку мікроорганізмів. Частина 1. Підрахунок колоній за температури 30°C методом розливу по чашках») та КСК (ДСТУ ISO 13366-1/IDF 148-1:2014 (ISO 13366-1:2008/IDF 148-1:2008, ISO 13366-1:2008/Cor 1:2009, IDT. Також запроваджується мінімальна періодичність досліджень на виявлення залишків ветеринарних препаратів та інгібіторів: не рідше одного разу на місяць скринінговими методами та не рідше одного разу на пів року референтними методами.

Інформація щодо методів лабораторних досліджень сирого молока уповноважених Держпродспоживслужбою лабораторій за цими показниками, зареєстрованих у ММ, наведено в таблиці 4-1. Слід зазначити, що можливість проводити дослідження на всі показники, які регламентовані наказом Мінагрополітики № 118/2019, неоднакова і різниться між лабораторіями. Так, дослідження на ЗБЗ та КСК (мікроскопічним або методом проточної цитометрії) можуть проводити практично всі уповноважені лабораторії, ТЗ у ММ наявна лише у 8 лабораторій різними методами, щодо скринінгового методу на ІНГ, то більшість лабораторій володіють ними, проте в ММ обрати на такі дослідження можна лише 27 лабораторій (див. таблицю 4-1).

Таблиця 4-1.

Інформація щодо методів досліджень уповноважених лабораторій-учасниць Програми контролю сирого молока на базі ММ

Назва лабораторії	ЗБЗ	КСК	КСК	КСК	ІНГ	ТЗ
	(ISO/ДСТУ ISO 4833)	ISO/ДСТУ ISO 13366-1/ (мікроскопічний)	ISO/ДСТУ ISO 13366-2 (протоочної цитометрії)	метод	метод	
Вінницька область						
Вінницька державна регіональна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X	X		БРТ-тесту	кріоскопічний м-д, м-д кондуктометрії, м-д ультразвуку. колив.
Бершадська міжрайонна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X				
Козятинська міжрайонна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X				
Немирівська міжрайонна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X				
Тульчинська міжрайонна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X	X			
Хмільницька міжрайонна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X				
Волинська область						
Волинська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X			Дельво-тест, БРТ-тест, Копан-тест	метод ультразвукових коливань
Володимирська філія Волинської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	X	X			тест-смужока Charm Rosa	

Назва лабораторії	ЗБЗ	КСК	КСК	КСК	ІНГ	ТЗ
Дніпропетровська область						
Дніпропетровська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X	ISO/ДСТУ ISO 13366-1/ (мікроскопічний)	ISO/ДСТУ ISO 13366-2 (протоочної цитометрії)	метод	метод
Донецька область						
Донецька регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X				
Бахмутська міжрайонна державна лабораторія і Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X					
Слов'янська міжрайонна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X					
Житомирська область						
Житомирська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X			ПВ-5.4-20 «Якісне визначення антибіотиків та інгібуючі речовин в молоці за допомогою тест-систем»	
Закарпатська область						
Закарпатська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X				
Запорізька область						
Запорізька регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	ДСТУ / IDF 100B-2003	X				

Назва лабораторії	ЗБЗ	КСК	КСК	КСК	ІНГ	ТЗ
Івано-Франківська область						
Івано-Франківська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X	ISO/ДСТУ ISO 13366-1/ (мікроскопічний)	ISO/ДСТУ ISO 13366-2 (протоочної цитометрії)	метод	метод
Калузький відділ Івано-Франківської РДА Держпродспоживслужби	X	X			визначення інгібіторів (ІНГ) – QI-7.2/02-100 Інструкція з визначення інгібіторів. Ред. 01 від 16.01.2023	
Київська область						
Центральна випробувальна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів в Київській області та м. Києві	X	X			визначення інгібіторів (ІНГ) – QI-7.2/02-100 Інструкція з визначення інгібіторів. Ред. 01 від 16.01.2023	
Баришівська міжрайонна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів (є структурним підрозділом Баришівської районної державної лікарні ветеринарної медицини)	X	X				
Кіровоградська область						
Кіровоградська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X			ДСТУ 8397:2015, МВ 3049-84 (мікробіологічним методом)	
Олександрівська міжрайонна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X				
Луганська область						
Львівська область						
Пустомитівська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	X ДСТУ 7357:2013	X		X		

Назва лабораторії	ЗБЗ (ISO/ДСТУ ISO 4833)	КСК ISO/ДСТУ ISO 13366-1/ (мікроскопічний)	КСК ISO/ДСТУ ISO 13366-2 (протоочної цитометрії)	ІНГ метод	ТЗ метод
Миколаївська область					
Миколаївська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X	X	Milk Test, БРТ-тест	м-д криоскоп, м-д ультрафаз. коивань
Одеська область					
Одеська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X			метод кондуктометрії
Полтавська область					
Полтавська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X		X	RAPID TEST STRIP, RADASCREEN Chloramphenicol	ПВ-94, метод, ультразвуковий, аналізатор молока Ekomilk total
Пирятинське відділення Регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби в Полтавській області	X	X	X	RAPID TEST STRIP	метод криоскопічний, прилад Cryoscope CI A automa
Шишацька міжрайонна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X		X MB 5.4/01-04	RAPID TEST STRIP	ПВ-94
Миргородська районна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X		MP № 1 від 23.12.2010 р. (Метод підрахунку соматичних клітин із застосуванням мікроскопу відповідно ISO 13366-1:2008)	RAPID TEST STRIP	

Назва лабораторії	ЗБЗ (ISO/ДСТУ ISO 4833)	КСК ISO/ДСТУ ISO 13366-1/ (мікроскопічний)	КСК ISO/ДСТУ ISO 13366-2 (протоочної цитометрії)	ІНГ метод	ТЗ метод
Рівненська область					
Рівненська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X			
Сумська область					
Сумська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X		МВВ 7.2/03 «Виявлення інгібіторів» (експрес метод)	
Конотопський діагностичний відділ Сумської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	X	X		Робоча інструкція КМД/ДПСС	
Лебединський діагностичний відділ Сумської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	X	X		експрес аналіз (виробник «Shenzhen Bioeasy Biotechnology Co. Ltd» Китай)	
Охтирський діагностичний відділ Сумської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	X	X		тестові набори для експрес аналізу	
Путівський діагностичний відділ Сумської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	X	X		БРТ – тест, Роза – Чарм	
Роменський діагностичний відділ Сумської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	X	X		X	
Шосткинський діагностичний відділ Сумської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	X	X		X	
Тернопільська область					
Тернопільська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X			
Харківська область					
Харківська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X		X	БРТ- тест	X

Назва лабораторії	ЗБЗ (ISO/ ДСТУ ISO 4833)	КСК ISO/ДСТУ ISO 13366-1/ (мікроскопічний)	КСК ISO/ДСТУ ISO 13366-2 (протоочної цитометрії)	ІНГ метод	ТЗ метод
Богодунівська міжрайонна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X		мілктест	
Куліянська районна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X				
Херсонська область					
Херсонська регіональна державна лабораторія ім. професора Л.С. Ценковського Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X		X		
Хмельницька область					
Хмельницька регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X			
Черкаська область					
Черкаська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X		X	МВ «Визначення залишкової кількості антибіотиків у продукції тваринного походження мікробіологічним методом; Premi Test	
Золотоніська районна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X		X	ДСТУ ISO 8397:2015 – методи якісного визначення антибіотиків, сульфаніламідів та інших інгібіторів – скринінг метод, Milk test	
Жашківська міжрайонна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X		X	

Назва лабораторії	ЗБЗ (ISO/ ДСТУ ISO 4833)	КСК ISO/ДСТУ ISO 13366-1/ (мікроскопічний)	КСК ISO/ДСТУ ISO 13366-2 (протоочної цитометрії)	ІНГ	ТЗ
Уманська міжрайонна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X		X	ДСТУ ISO 8397:2015 – методи якісного визначення антибіотиків, сульфаніламідів та інших інгібіторів – скринінг метод, Milk test	метод
Хрестинівський відділ Уманської районної державної лабораторії Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X				
Звенигородська районна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X		X	ДСТУ ISO 8397:2015 методи якісного визначення антибіотиків, сульфаніламідів та інших інгібіторів – скринінг метод, Milk test	
Чернівецька область					
Чернівецька регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X			
Чернігівська область					
Чернігівська регіональна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X		Milk Test	
Ніжинська міжрайонна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X			
Новгород-Сіверська міжрайонна державна лабораторія Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів	X	X			

Загалом дослідження у 2023 році були проведені у 39 лабораторіях Держпродспоживслужби регіонального (16) та міжрайонного рівнів (23) у 17 областях України із зареєстрованих у ММ 52 лабораторій з усіх областей, окрім Луганської. У таблиці 4-2 представлені зведені дані щодо кількості досліджень, проведених у кожній лабораторії протягом 2023 року. Отже, найбільшу кількість досліджень сирого молока було проведено лабораторіями Полтавської (Пирятинська міжрайонна, Шишацька міжрайонна та Полтавська регіональна лабораторії), Миколаївської (Миколаївська регіональна лабораторія) та Сумської (Сумська регіональна лабораторія) областей. Під час виділення трійки лідерів за кількістю проведених досліджень було враховано лише дослідження молока на кількість соматичних клітин (КСК) та загальне бактеріологічне забруднення (ЗБЗ). Слід зазначити, що в цьому році вперше за час реалізації Програми контролю сирого молока дослідження зразків сирого молока було проведено в Кіровоградській та Одеській регіональних лабораторіях та в 4-х лабораторіях районного рівня Волинської, Сумської та Чернігівської областей.

Таблиця 4-2.

Кількість досліджень сирого молока, проведених уповноваженими лабораторіями, на показники, регламентовані наказом Мінагрополітики № 118/2019

Область	Назва лабораторії	ЗБЗ	КСК	ІНГ	ТЗ	Всього
Вінницька	Вінницька регіональна державна лабораторія Держпродсподивслужби	290	246	4	0	540
	Козятинська міжрайонна державна лабораторія Держпродсподивслужби	34	21	0	0	55
	Хмільницька міжрайонна державна лабораторія Держпродсподивслужби	388	197	0	0	585
	Немирівська міжрайонна державна лабораторія Держпродсподивслужби	17	11	0	0	28
	Бершадська міжрайонна державна лабораторія Держпродсподивслужби	124	59	0	0	183
	Тульчинська міжрайонна державна лабораторія Держпродсподивслужби	551	295	0	0	846
Волинська	Волинська регіональна державна лабораторія Держпродсподивслужби	252	153	29	11	445
	Володимирська філія Волинської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	36	28	2	0	66
Дніпропетровська	Дніпропетровська регіональна державна лабораторія Держпродсподивслужби	46	34	0	0	80
Житомирська	Житомирська регіональна державна лабораторія Держпродсподивслужби	109	68	0	0	177

Область	Назва лабораторії	ЗБЗ	КСК	ІНГ	ТЗ	Всього
Івано-Франківська	Івано-Франківська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	75	37	10	0	122
	Калуський відділ Івано-Франківської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	22	0	1	0	23
Кіровоградська	Кіровоградська регіональна державна лабораторія Держпродсподивслужби	18	15	6	0	39
Львівська	Пустомитівська міжрайонна державна лабораторія Держпродспоживслужби	139	142	0	0	281
Миколаївська	Миколаївська регіональна державна лабораторія Держпродсподивслужби	951	491	476	477	2395
Одеська	Одеська регіональна державна лабораторія Держпродсподивслужби	31	17	0	0	48
Полтавська	Регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби в Полтавській області	872	533	230	295	1930
	Пирятинське відділення Регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби в Полтавській області	1452	700	687	69	2908
	Шишацьке відділення Регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби в Полтавській області	904	463	263	261	1891
	Миргородська районна лабораторія Регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби в Полтавській області	594	299	168	0	1061
Рівненська	Рівненська регіональна державна лабораторія Держпродсподивслужби	369	214	0	0	583
Сумська	Сумська регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	566	295	158	0	1019
	Путівльський діагностичний відділ Сумської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	459	215	111	0	785
	Конотопський діагностичний відділ Сумської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	394	198	107	0	699
	Роменський діагностичний відділ Сумської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	280	132	102	0	514
	Лебединський діагностичний відділ Сумської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	149	74	56	0	279
	Шосткинський діагностичний відділ Сумської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	102	64	46	0	212
	Охтирський діагностичний відділ Сумської регіональної державної лабораторії Держпродспоживслужби	42	24	0	0	66
Тернопільська	Тернопільська регіональна державна лабораторія Держпродсподивслужби	165	94	0	0	259
Хмельницька	Хмельницька регіональна державна лабораторія Держпродспоживслужби	0	0	0	0	586

Область	Назва лабораторії	ЗБЗ	КСК	ІНГ	ТЗ	Всього
Черкаська	Черкаська регіональна державна лабораторія Держпродсподивслужби	88	62	0	0	150
	Жашківська міжрайонна державна лабораторія Держпродсподивслужби	68	34	23	0	125
	Уманська районна державна лабораторія Держпродсподивслужби	303	158	100	0	561
	Золотоніська районна державна лабораторія Держпродсподивслужби	44	23	18	0	85
	Звенигородська районна державна лабораторія Держпродсподивслужби	68	16	34	0	118
Чернівецька	Чернівецька регіональна державна лабораторія Держпродсподивслужби	79	41	0	0	120
Чернігівська	Чернігівська регіональна державна лабораторія Держпродсподивслужби	553	280	35	0	868
	Новгород-Сіверська міжрайонна державна лабораторія Держпродсподивслужби	199	98	0	0	297
	Ніжинська міжрайонна державна лабораторія Держпродсподивслужби	762	379	0	0	1141

Найактивнішими учасниками реалізації Пілотного проєкту із запровадження Програми контролю сирого молока на базі ММ є лабораторії Полтавської області (1 регіональна та 3 міжрайонні), Миколаївська регіональна лабораторія Держпродсподивслужби, лабораторії Сумської області (1 регіональна та 4 міжрайонних) та Вінницької області (1 регіональна та 5 міжрайонних), Ніжинська міжрайонна лабораторія Держпродсподивслужби Чернігівської області (проводила дослідження в цьому році вперше).

Всього за результатами аналізу витягу з ММ «Відбір зразків та транспортування/АВЗ» у 2023 році за 615 операторами ринку було належним чином зареєстровано, збережено та відправлено до лабораторії акти про відбір зразків. Слід зазначити, що не всі оператори ринку регулярно досліджують зразки із визначеною періодичністю. Протягом 2023 року зразки відбирались регулярно у 577 операторів ринку.

Зокрема, протягом 2023 року було зареєстровано 12 401 актів відбору зразків, у тому числі 11 981 актів з метою дослідження зразків сирого молока на ЗБЗ, 6410 актів – для дослідження зразків на КСК, 2666 – на ІНГ та 1113 – на ТЗ⁹. З початку запровадження Програми контролю сирого молока спостерігається позитивна динаміка щодо кількості відібраних зразків за всіма показниками, регламентованими національним законодавством. Детальна інформація представлена у таблиці 4-3.

⁹ Під час відбору одного зразка може бути проведено дослідження як на один показник, так і на декілька.

Таблиця 4-3.

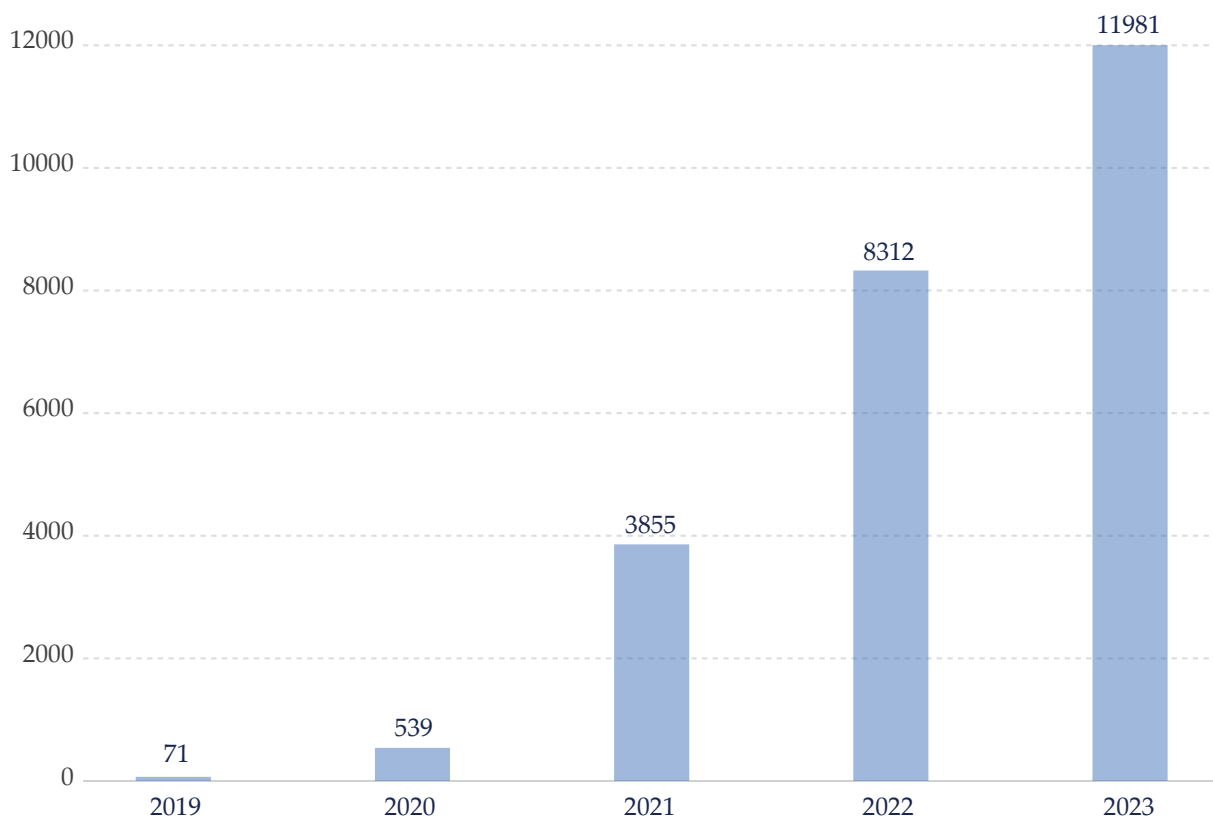
Кількість зареєстрованих актів відбору зразків у період імплементації Пілотного проекту та розгортання Програми контролю сирого молока

Кількість актів відбору зразків	2019	2020	2021	2022	2023
Усього, у тому числі на:	80	594	4037	8620	12401
ЗБЗ	71	539	3885	8312	11981
КСК	51	307	2076	4514	6410
ІНГ	50	232	135	636	2666
ТЗ	51	307	169	139	1113

Інформація щодо кількості зареєстрованих актів відбору зразків для проведення досліджень молока на ЗБЗ та КСК по роках та в розрізі кожної області представлена на гістограмах 4-3, 4-4 та 4-5, 4-6 відповідно.

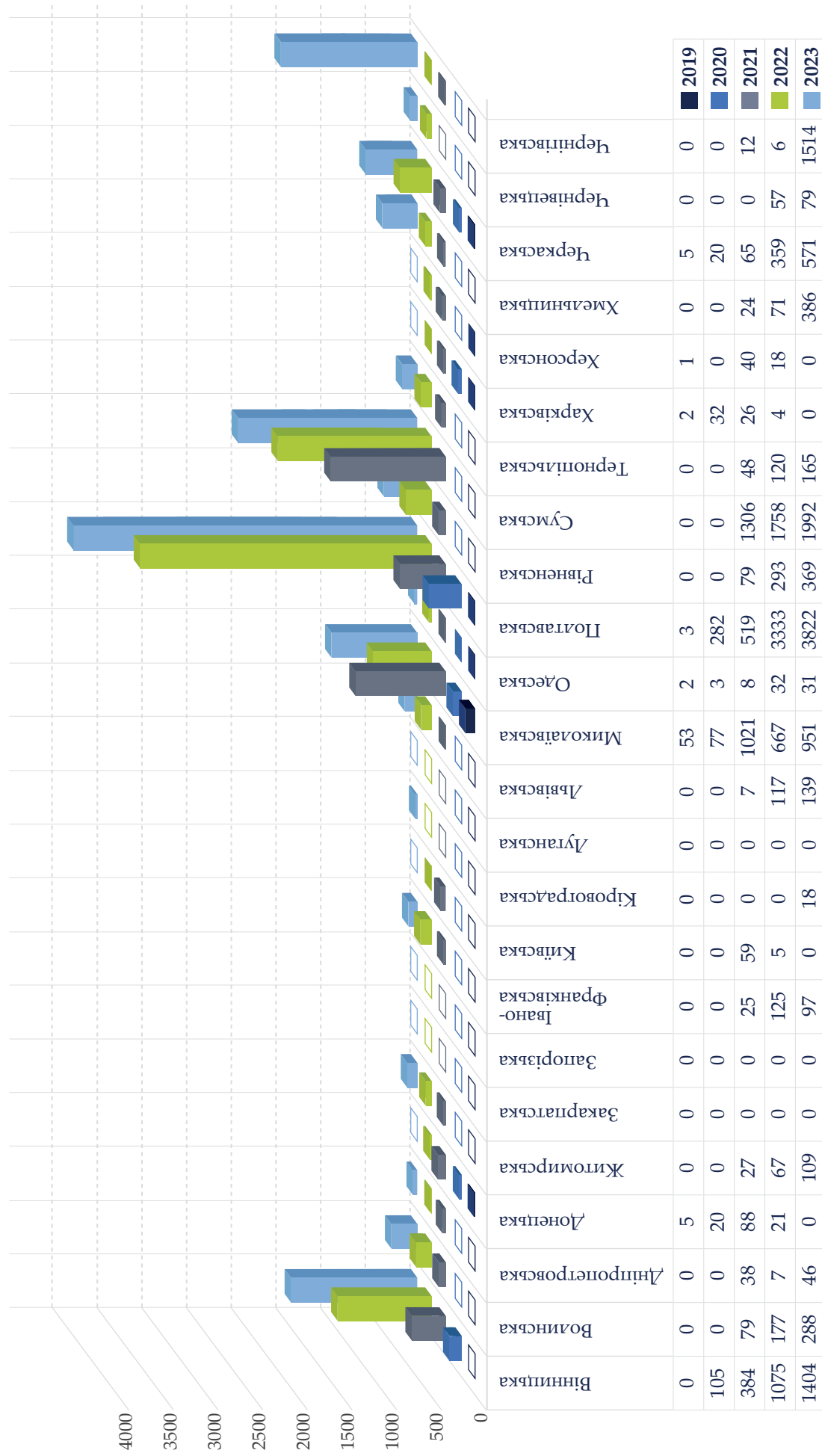
Гістограма 4-3.

Кількість зареєстрованих актів відбору зразків для проведення досліджень молока на ЗБЗ у період 2019-2023 років

Гістограма 4-4.

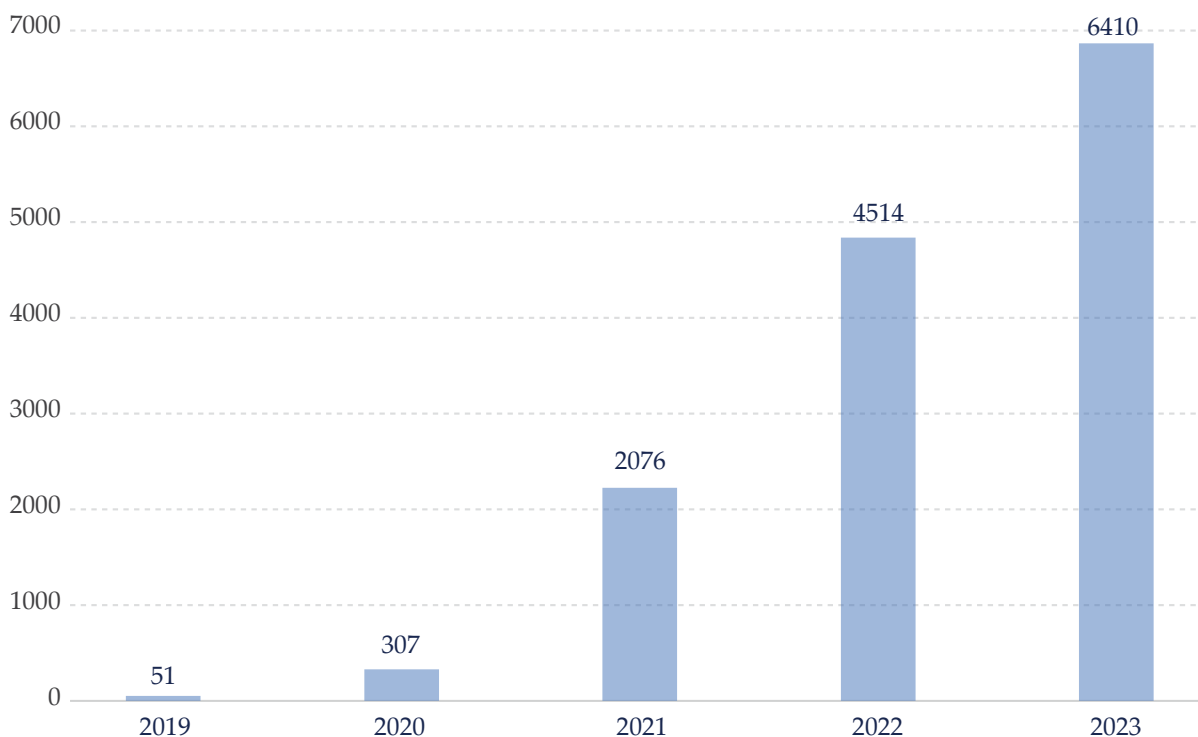
Кількість зареєстрованих актів відбору зразків для проведення досліджень молока на ЗБЗ у період 2019-2023 років у розрізі областей

Гістограма 4-5.

Кількість зареєстрованих актів відбору зразків для проведення досліджень молока на КСК у період 2019-2023 років

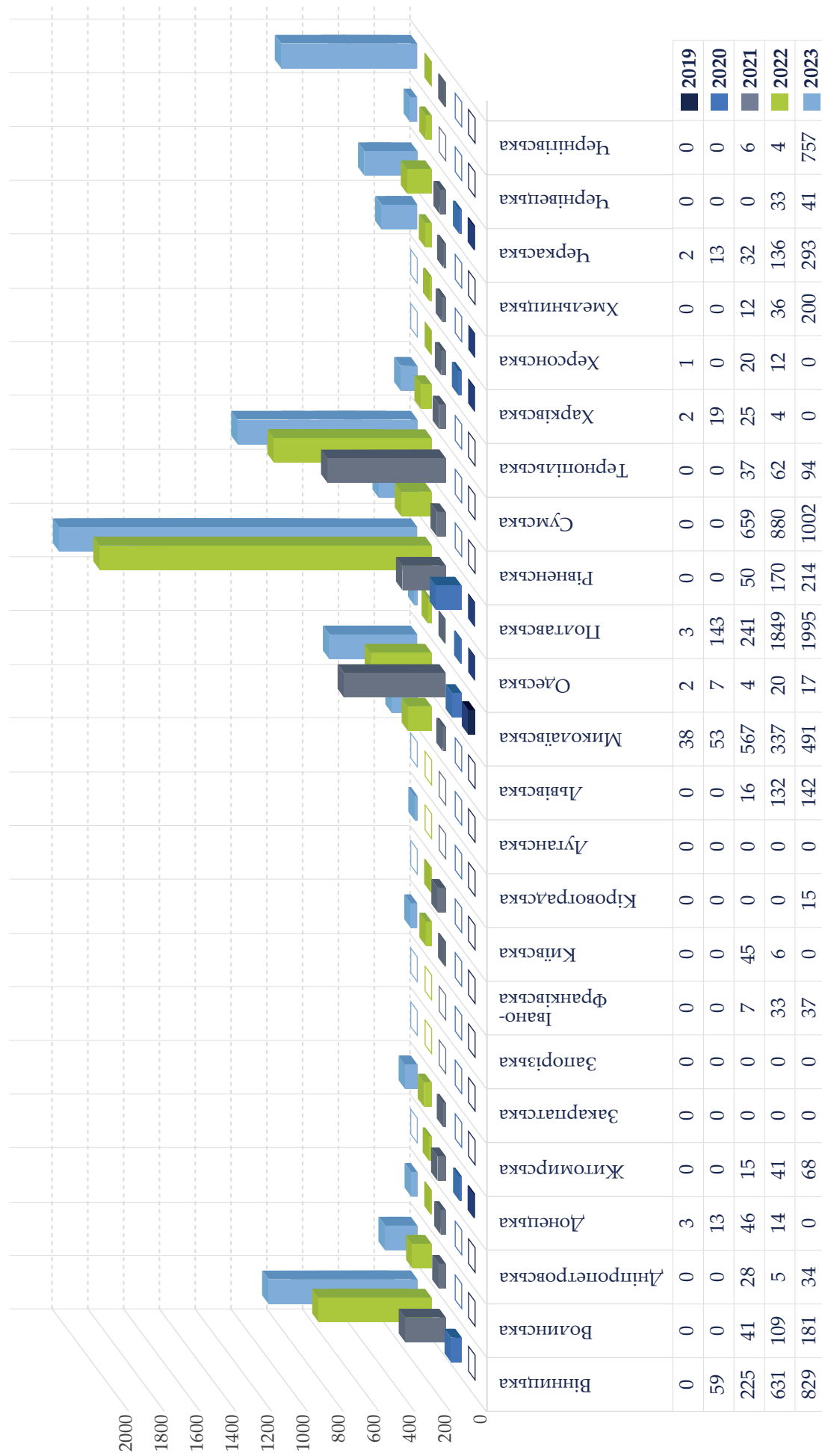
Кількість операторів ринку, у яких регулярно відбирались зразки на ЗБЗ та КСК у 2023 році, становить 488 та 473 відповідно. Кількість відібраних зразків сирого молока на ці показники зросла порівняно із попереднім роком у 1,4 рази, із 2021 роком – більше ніж у 3 рази, а від початку старту Пілотного проекту (2019) – ця цифра зросла по ЗБЗ – у 168,7 разів, а по КСК – у 125,7 разів. Найбільшу кількість досліджень сирого молока на ЗБЗ та КСК у 2023 році було проведено лабораторіями Полтавської, Сумської Миколаївської, Вінницької, Чернігівської, Черкаської, Хмельницької, Рівненської областей.

Інформація щодо кількості зареєстрованих актів відбору зразків для проведення досліджень молока на ІНГ за 2023 рік у розрізі областей представлена на гістограмі 4-7. Кількість операторів ринку, у яких відбирались зразки на ІНГ у 2023 році становить 237. У звітному році значно зросла кількість актів відбору зразків на цей показник – у 4 рази порівняно із попереднім роком, а із 2021 роком – у 20 разів. Проте у 2023 році дослідження на ІНГ проводились лабораторіями 9-х областей. Регулярний відбір зразків молока протягом всього року здійснювався у операторів ринку Миколаївської та Полтавської областей.

Влітку 2023 року долучилися активно до проведення таких досліджень лабораторії Сумської, Черкаської областей, меншою мірою Волинської та Чернігівської областей (див. гістограму 4-10). В уповноважених лабораторіях Івано-Франківської, Вінницької та Кіровоградської областей проведено поодинокі дослідження на ІНГ. У попередньому році такі дослідження проводились лише в Полтавській області (Пирятинською міжрайонною лабораторією та Полтавською регіональною лабораторією), 4 зразки було відібрано також у Харківській області. Під час реалізації Пілотного проєкту у 2020 та 2021 роках за підтримки QFTP 4-м лабораторіям пілотних областей (Вінницькій, Миколаївській, Харківській регіональним та Пирятинській міжрайонній) було закуплено розхідні матеріали для проведення досліджень на ІНГ, тому під час Пілоту ці дослідження проводились безкоштовно для залучених на той час операторів ринку.

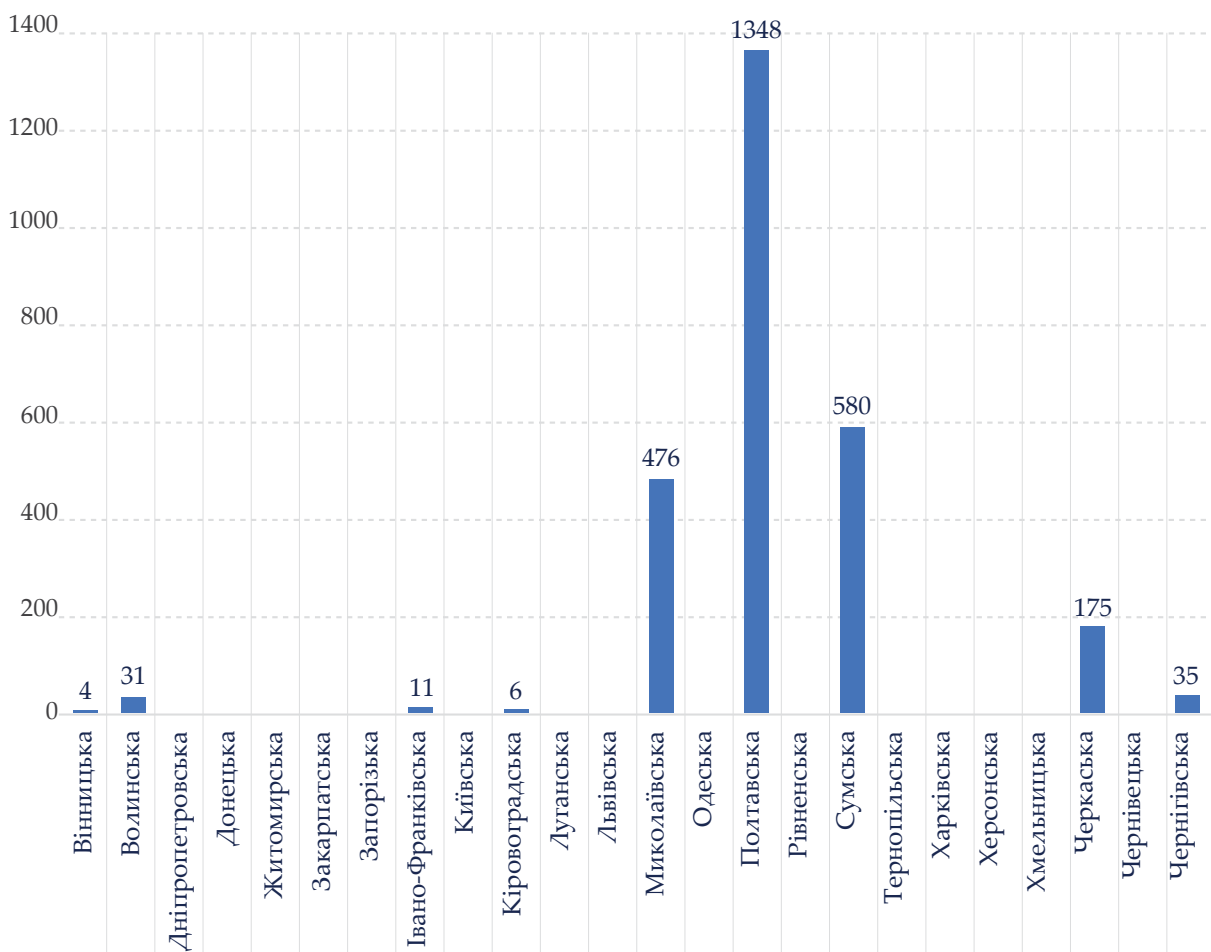
Гістограма 4-б.

Кількість зареєстрованих актів відбору зразків для проведення досліджень молока на КСК у період 2019-2023 років у розрізі областей

Гістограма 4-7.

Кількість зареєстрованих актів відбору зразків для проведення досліджень молока на ІНГ у 2023 році

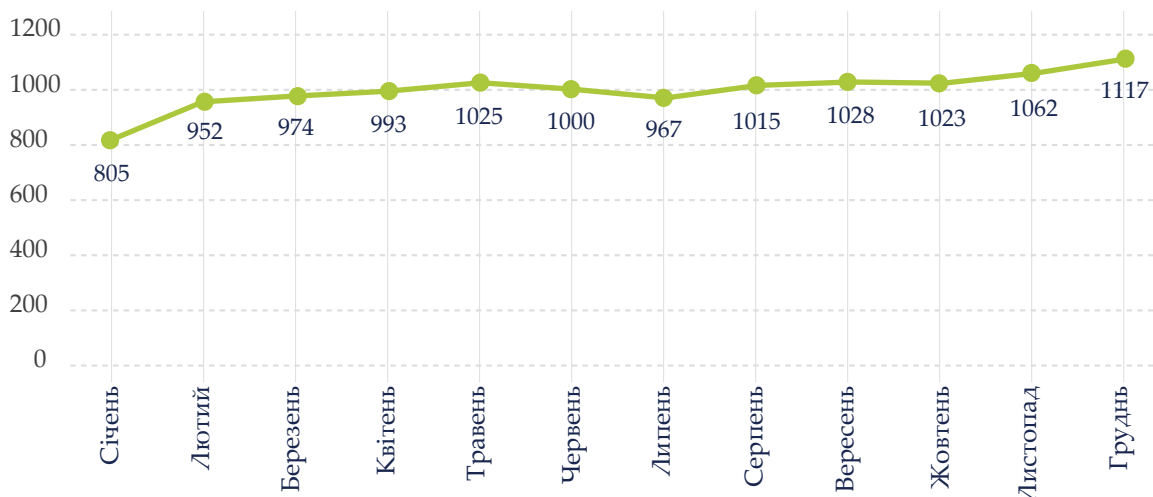
Щодо ТЗ, то лише у 100 операторів ринку із 3-х областей проводився відбір зразків на ТЗ у 2023 році. У Волинській області зразки молока досліджувались лише від одного оператора ринку, тоді як у Миколаївській та Полтавській областях ці дослідження проводяться протягом року на постійній основі. В інших областях дослідження на ТЗ поки що не запроваджені. У звітному році оформлено 1113 актів відбору зразків для дослідження молока на цей показник – це у 8 разів більше порівняно із попереднім роком та 2021 роком та майже у 22 рази більше від початку реалізації Пілотного проекту у 4-х областях.

Окрім цього, було проаналізовано кількість зареєстрованих актів відбору зразків для проведення досліджень молока на ЗБЗ (гістограма 4-8), КСК (гістограма 4-9), ІНГ (гістограма 4-10) та ТЗ (гістограма 4-11) у 2023 році у розрізі місяців. При оцінюванні загальної кількості зареєстрованих актів по всіх областях протягом року за показниками

ЗБЗ та КСК спостерігається схожа динаміка: поступове нарощування кількості відібраних зразків з початку і до кінця року. Лише в липні місяці кількість досліджень зразків сирого молока була нижчою порівняно із червнем, проте вже в серпні ситуація змінилась.

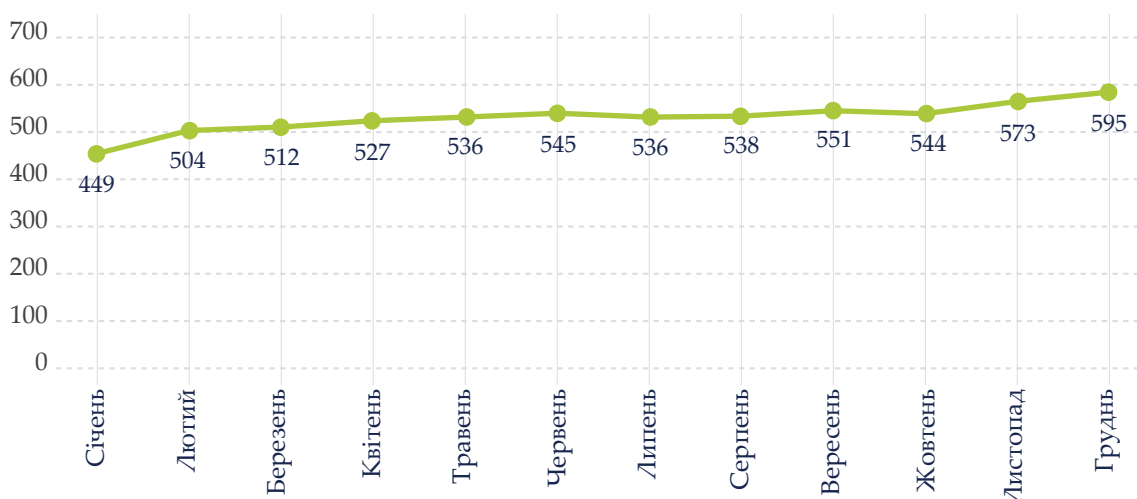
Гістограма 4-8.

Кількість відібраних зразків молока на ЗБЗ по Україні у 2023 у розрізі місяців

Гістограма 4-9.

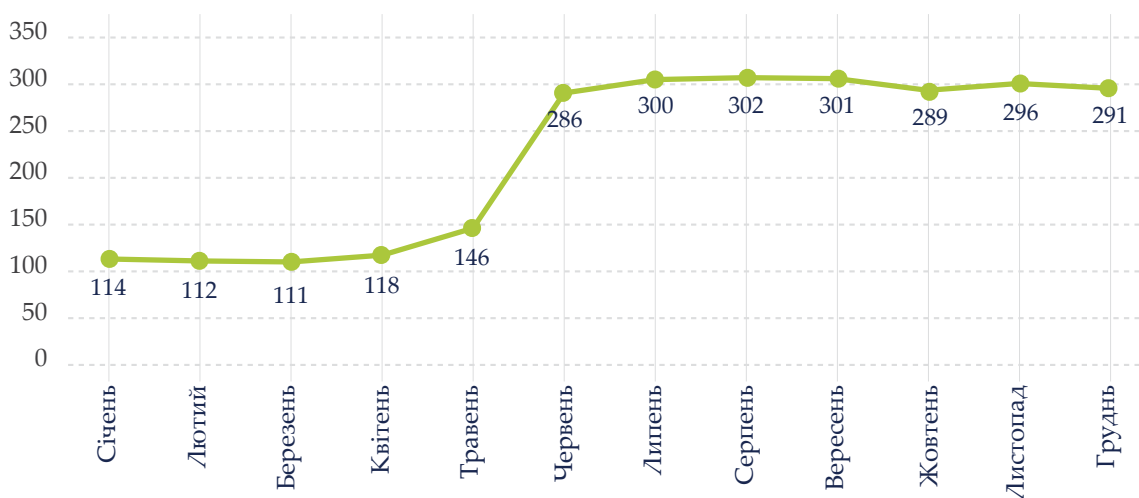
Кількість відібраних зразків молока на КСК по Україні у 2023 у розрізі місяців

Аналізуючи загальну кількість зареєстрованих актів по всіх областях протягом року за показником ІНГ спостерігалася стабільна кількість відібраних зразків від січня до квітня (в середньому 114 зразків за місяць по Україні), в травні кількість відібраних зразків на ІНГ по областях, у яких реалізується Програма контролю сирого молока, зросла до 146, а в червні відбулося значне зростання – у 2 рази, після чого кількість оформлених актів відбору зразків на цей показник залишалось стабільним до кінця року (див. гістограму 4-10).

Гістограма 4-10.

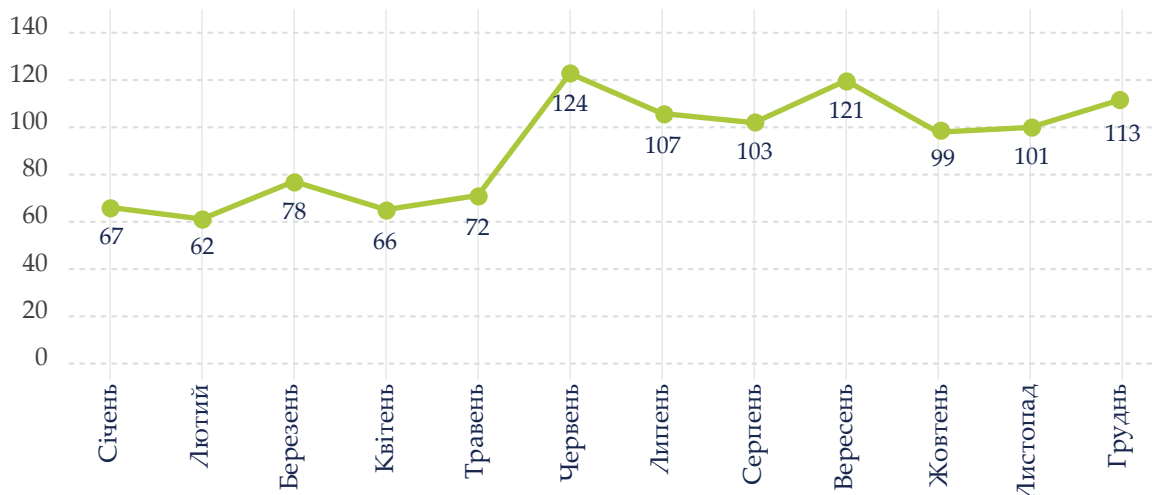
Кількість відібраних зразків молока на ІНГ по Україні у 2023 у розрізі місяців

По ТЗ ситуація схожа із ІНГ, відбулося різке зростання кількості відібраних на цей показник зразків влітку та зберігалася стабільною до кінця року із незначними коливаннями по місяцям (див. гістограму 4-11). Це пов'язано з тим, що для цього показника не встановлена законодавством мінімальна частота відбору зразків, оператор ринку сам визначає періодичність контролю для свого молока.

Гістограма 4-11.

Кількість відібраних зразків молока на ТЗ по Україні у 2023 у розрізі місяців

Якщо оцінювати ситуацію по областях в цілому, то зразки сирого молока у 2023 році не відбиралися у операторів ринку із 7 областей України: Донецької, Закарпатської, Запорізької, Київської, Луганської, Харківської та Херсонської.

Вперше розпочався відбір зразків молока у ГВМ в Кіровоградській області та розпочато проведення досліджень Кіровоградською регіональною державною лабораторією Держпродспоживслужби.

ГВМ Одеської області в цьому році мали можливість дослідити відібрані у них зразки молока в Одеській, а не, як було раніше, в Миколаївській регіональній державній лабораторії Держпродспоживслужби.

Такі області, як Київська, Харківська та Херсонська, не відновили Програму контролю сирого молока (періодичний відбір зразків сирого молока та їх дослідження на визначені показники) після початку повномасштабного вторгнення.

У таких областях, як Закарпатська, Запорізька та Луганська, відбір зразків сирого молока та їх дослідження в уповноважених лабораторіях не проводився від початку розгортання Програми контролю сирого молока на базі програмного забезпечення ММ на всі області.

4.2. Оцінка результатів лабораторних досліджень

Лабораторні дослідження зразків сирого молока за звітний період виконувалися за показниками, регламентованими наказом Мінагрополітики № 118/2019 з урахуванням змін відповідно до наказу Мінагрополітики № 595/2022 та наявних функцій у Молочному модулі, а саме:

- загальне бактеріологічне забруднення (ЗБЗ) – кількість мікроорганізмів (КУО) в 1 мл за температури 30 °С – щонайменше двічі на місяць;
- кількість соматичних клітин (КСК) в 1 мл молока – щонайменше один раз на місяць;
- інгібітори (ІНГ) – щонайменше один раз на місяць скринінговими методами.

У таблиці 4-4 наведені для порівняння усереднені значення показників за звітний період та у динаміці з урахуванням минулих періодів (від старту Пілотного проєкту з запровадження Програми контролю сирого молока).

Зі збільшенням кількості проведених досліджень на понад 40% порівняно з минулим роком середні показники рівня ЗБЗ та КСК залишаються нижчими за допустимі рівні для критеріїв відповідності сирого молока від корів, встановлені наказом Мінагрополітики № 118/2019, а саме:

- ЗБЗ – не більше ніж 500 000 КУО/мл;
- КСК – не більше ніж 500 000 клітин/мл.

Кількість досліджень з визначення наявності інгібіторів зросла у 4 рази, що ймовірно, є наслідком встановлення обов'язкової мінімальної періодичності на рівні наказу Мінагрополітики № 595/2022. Цим наказом також визначений гнучкий підхід щодо досліджень на показники для оцінки точки замерзання (не вище ніж мінус 0,52°С) або густини (не менше ніж 1 028 грамів на літр – незбиране молоко за температури 20°С, або еквівалент – у повністю знежиреному молоці за температури 20°С). Дослідження на зазначені критерії повинні проводитись з частотою, визначеною оператором ринку. Втім функціонально у ММ є можливість відстежувати тільки результати за одним показником – точка замерзання (ТЗ). Кількість таких досліджень зросла у 7 разів у порівняно з 2022 роком.

Таблиця 4-4.

Середні значення показників за результатами впровадження «Програми контролю сирого молока», 2019-2023 рр.

Показник	2019		2020		2021		2022		2023	
	Усього зразків	Значення показника	Усього зразків	Значення показника	Усього зразків	Значення показника	Усього зразків	Значення показника	Усього зразків	Значення показника
(1) Кількість мікроорганізмів за 30°C, КУО/мл	71	368049 ^a	539	144400 ^a	3837	235359 ^b	8316	215506 ^b	11981	185796 ^b
(2) Кількість соматичних клітин, клітин/мл	51	218544 ^a	309	205235 ^a	2043	222044 ^b	4523	226801 ^b	6410	212062 ^b
(3) Наявність інгібіторів	50	0	232	0	135	0	636	0	2644	0,08
(4) Точка замерзання, °C	51	-0,524 ^b	307	-0,524 ^b	169	-0,526 ^b	139	-0,565	1113	-0,560

^a Середня геометрична величина усіх фактичних значень

^b Середня арифметична величина усіх фактичних значень

У зв'язку з суттєвим зростанням масиву даних для оцінювання всіх значень було вираховано також більш стійкі до можливих та наявних викидів статистичні показники. Так, описові статистичні показники рівня ЗБЗ представлено у таблиці 4-5.

Таблиця 4-5.

Аналіз результатів досліджень рівня ЗБЗ у 2023 р.

(1) Кількість мікроорганізмів за 30°C, КУО/мл	
Показник	Значення
Кількість зразків	11981
Кількість значень	11855
0.10-процентиль	39000
0.25-квантиль	73000
Медіана	124545
0.75-квантиль	220000
0.90-процентиль	370000
(1) Середнє арифметичне значення	185796
Стандартне відхилення	498283

Не всі результати лабораторних досліджень були взяті для обрахунку усереднених показників (неправильно внесені значення, а саме значення вказані без урахування розряду тисяч, відсутні неверифіковані дані, значення дорівнюють нулю, викиди – значення менше 5000 КУО/мл): з 11 981 досліджених зразків для підрахунку усереднених показників за рік було взято 11 855.

Так, при розташуванні 11 855 вибраних значень ЗБЗ у зростальному порядку, середина такого ранжованого ряду становить 124 545 КУО/мл (медіана). Якщо відсікти ще 10% найменших значень на рівні 39 000 КУО/мл (0.10-процентиль) та таку ж кількість найбільших значень ЗБЗ, то 90% значень знаходяться нижче рівня 370 000 КУО/мл (0.90-процентиль).

Для більшої стійкості статистичного аналізу річних показників рівня ЗБЗ використані показники нижнього (0.25-квантиль) та верхнього (0.75-квантиль) квантилів. Таким чином, міжквартильний розмах знаходиться між значенням 73 000 та 220 000 КУО/мл. Значення стандартного відхилення становить 498 283 КУО/мл і свідчить про те, що значення розподілені далеко відносно їх середнього значення (арифметичного), що становить 185 796 КУО/мл. Фактична кількість досліджених зразків

(таблиця 4-6), результати яких перевищують допустимі рівні (>500 000 КУО/мл), становить 167, частка яких у загальному вимірі становить 1,4%.

Таблиця 4-6.

Частка результатів досліджень рівня ЗБЗ, що перевищують допустимі рівні значення у 2023 р.

	Кількість досліджень	В т.ч. з невідповідностями*	
		Фактична кількість	Частка,%
За звітний рік	11855	167	1,4

*Фактичне значення перевищує допустимий рівень значення (>500 000 КУО/мл)

Описові статистичні показники рівня КСК у звітному періоді, що представлені у таблиці 4-7, розраховані з урахуванням значень результатів досліджень 6 410 зразків сирого молока, решта 136 значень (неправильно внесені, неверифіковані дані, викиди, дані менше 10 000 клітин/мл) не бралися до уваги. Таким чином, середнє значення рівня КСК у 2023 році становить 212 062 клітин/мл. При цьому значення стандартного відхилення становить 152 269 клітин/мл.

Таблиця 4-7.

Аналіз результатів досліджень рівня КСК у 2023 р.

(2) Кількість соматичних клітин, клітин/мл	
Показник	Значення
Кількість зразків	6410
Кількість значень	6274
0.10-перцентиль	70000
0.25-квантиль	123000
Медіана	194000
0.75-квантиль	267000
0.90-перцентиль	379000
(2) Середнє арифметичне значення	212062
Стандартне відхилення	152269

Медіана, що відокремлює половину ряду даних, знаходиться на рівні 194 000 клітин/мл. Найменших 10% значень не перевищують рівень

70 000 клітин/мл (0.10-перцентиль) та 10% найбільших значень КСК, перевищують показник в 379 000 клітин/мл (0.90-перцентиль). Показники нижнього (0.25-квантиль) та верхнього (0.75-квантиль) квантилів становлять відповідно 123 000 та 267 000 клітин/мл.

Усього у 2023 р. значення результатів досліджень 77 зразків перевищують 500 000 клітин/мл, що становить 1,2% від загальної кількості вибраних значень (див. таблицю 4-8).

Таблиця 4-8.

Частка результатів досліджень рівня КСК, що перевищують допустимі рівні значення у 2023 р.

	Кількість досліджень	У т.ч. з невідповідностями*	
		Фактична кількість	Частка, %
За звітний рік	6274	77	1,2

*Фактичне значення перевищує допустимі рівні значення (>500 000 клітин/мл)

Дослідження на вимірювання точки замерзання виконувалися на замовлення оператора ринку за визначеною ним періодичністю.

Загальна кількість зразків для дослідження на показник «Точка замерзання» у 2023 р. становить 1113, з яких 1028 результатів бралися до уваги для підрахунку середнього арифметичного значення, що становить $-0,560^{\circ}\text{C}$. Варто зазначити, що 85 значень не бралися до уваги при аналізі даних, оскільки вказувався у результатах нуль, або значення були нижче $-0,560^{\circ}\text{C}$, або вище ніж $-0,400^{\circ}\text{C}$. Значення медіани, що відокремлює більшу половину і меншу половину вибірки, становить $-0,564^{\circ}\text{C}$ (див. таблицю 4-9).

Таблиця 4-9.

Аналіз результатів досліджень на показник точки замерзання у 2023 р.

Точка замерзання, $^{\circ}\text{C}$	
Показник	Значення
Кількість зразків	1113
Кількість значень	1028
(2) Середнє арифметичне значення	-0.560
Стандартне відхилення	0.024
0.10-перцентиль	-0.591

Точка замерзання, °С	
Показник	Значення
0.25-квантиль	-0.582
Медіана	-0.564
0.75-квантиль	-0.538
0.90-процентиль	-0.527

У 2023 р. досліджено 2644 зразків на наявність інгібіторів – 2 результати досліджень є позитивними. Частка зразків з невідповідністю, що становить 0,08% від загальної кількості значень (див. таблицю 4-10).

Таблиця 4-10.

Частка результатів досліджень на наявність інгібіторів з невідповідністю у 2023 р.

	Кількість досліджень	У т.ч. з невідповідностями*	
		Фактична кількість	Частка, %
За звітний рік	2644	2	0,08

Загалом кількість досліджень за усіма показниками в Програмі контролю сирого молока у 2023 році зростає до 22 148, що на 62% більше порівняно з 2022 роком, у якому було проведено 13 614 досліджень. Зокрема, кількість досліджень на показник ЗБЗ збільшилася на 44%, КСК – на 41%, ІНГ – на 315%, ТЗ – на 700%.

Попри значне зростання кількості досліджень, фактична кількість досліджених зразків, результати яких перевищують встановлені національним законодавством допустимі рівні, має несуттєве зростання, а у відсотковому значенні навіть зменшення за окремими показниками. Так, щодо ЗБЗ частка результатів досліджень, що перевищують допустимі рівні, становить 1,4% (у 2022 році – 1,5%). Щодо КСК, то частка результатів досліджень, що перевищують допустимі рівні, зростає і становить 1,2% (у 2022 році – 0,7%).

Варто також відзначити, що 90% усіх результатів дослідження на показник КСК у 2023 році повністю відповідають встановленим лімітам у ЄС (менше 400 000 клітин/мл). Іншою виглядає ситуація щодо рівня ЗБЗ: понад 50% результатів перевищують встановлені у ЄС допустимі рівні (100 000 КУО/мл) і 25% результатів не перевищують 73 000 КУО/мл. У 2022 році 25% кращих результатів досліджень не перевищувала 82 000 КУО/мл.

5. ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ КОНТРОЛЮ СИРОГО МОЛОКА НА РІВНІ ОБЛАСТЕЙ

05 січня 2022 року дорученням в.о. Голови Держпродспоживслужби № 01-33-1 було затверджено склад робочої групи з реалізації Дорожньої карти із запровадження Програми контролю сирого молока та запроваджено координацію Програми контролю сирого молока на рівні всіх областей. Відповідно до Плану заходів з реалізації та координації Програми контролю сирого молока, затвердженого цим же дорученням, було призначено відповідальних осіб з метою покрокового запровадження всіх необхідних заходів.

На рівні кожного ГУ Держпродспоживслужби в області є призначений адміністратор ММ, який допомагає головному державному та/або головному державному ветеринарному інспектору області в управлінні користувачами, конфігурацією основних налаштувань ММ.

У ММ кожної області зареєстровані державні інспектори та/ або державні ветеринарні інспектори, до службових обов'язків яких належить здійснення заходів державного контролю, а з 26 жовтня 2023 року, відповідно до абзацу 4 частини четвертої статті 40 Закону України про контроль, ще й моніторинг упровадження процедур періодичної перевірки сирого молока та результатів лабораторних досліджень (випробувань) операторів ринку на підконтрольній їм території.

Залежно від рівня повноважень у ММ виділяють три рівні інспекторів:

- головний інспектор, який аналізує дані, організовує та координує роботу щодо заходів контролю на національному рівні (в центральному апараті Держпродспоживслужби);
- обласний – інспектор, який аналізує дані на рівні області і координує роботу районних інспекторів та
- районний – інспектор, який аналізує дані на рівні району і здійснює інспектування операторів ринку в районі.

Інформація щодо кількості державних інспекторів/державних ветеринарних інспекторів, зареєстрованих в ММ на рівні кожної області, зазначено в таблиці 5-1.

Таблиця 5-1.

Інформація щодо кількості державних інспекторів/державних ветеринарних інспекторів, зареєстрованих в ММ на рівні кожної області (станом на 01.01.2024)

№ з/п	Область	2022		2023	
		Кількість інспекторів			
		обласного рівня	районного рівня	обласного рівня	районного рівня
1	Вінницька	2	30	3	30
2	Волинська	1	0	2	0
3	Дніпропетровська	1	4	1	3
4	Донецька ¹⁰	ІВ	ІВ	0	2
5	Житомирська	2	1	1	0
6	Закарпатська	2	1	1	0
7	Запорізька	2	0	2	0
8	Івано-Франківська	2	0	2	0
9	Київська	3	0	3	0
10	Кіровоградська	3	0	2	4
11	Луганська ¹⁰	ІВ	ІВ	0	1
12	Львівська	1	1	2	12
13	Миколаївська	2	18	2	18
14	Одеська	1	1	2	0
15	Полтавська	2	9	1	5
16	Рівненська	1	0	2	5
17	Сумська	4	28	2	30
18	Тернопільська	2	4	2	0
19	Харківська	2	8	2	9
20	Херсонська	2	3	3	2
21	Хмельницька	10	10	1	11
22	Черкаська	3	20	2	15
23	Чернівецька	1	6	2	6
24	Чернігівська	1	1	1	23
	УСЬОГО	50	145	41	176

¹⁰ Відповідно до наказу Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України 25 квітня 2022 року № 75 (у редакції наказу Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 15 грудня 2022 року № 297) більшість територіальних громад області розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), тому інформація відсутня (ІВ)

Кількість інспекторів районного рівня, зареєстрованих у ММ протягом 2023 року збільшилась порівняно із 2022 роком приблизько на 20%, що свідчить про розгортання Програми контролю сирого молока та залучення фахівців районного рівня, які найближче знаходяться до операторів ринку.

Кількість операторів ринку, за даними ГУ Держпродспоживслужби областей станом на 01.01.2024 року, наведено в таблиці 5-2 та таблиці 5-3.

Не зважаючи на те, що вимоги до безпечності та якості молока і молочних продуктів, визначені наказом Мінагрополітики № 118/2019 та змінами до нього (наказ Мінагрополітики № 595/2022), обов'язкові для всіх операторів ринку незалежно від форми власності та підпорядкування, діяльність яких пов'язана з виробництвом, переробкою та введенням в обіг молока та молочних продуктів, і не поширюються на первинне виробництво молочних продуктів, призначених для власного споживання, та їх дотримання підлягає перевірці репрезентативною кількістю зразків молока чи молозива, відібраних рандомізованим методом у місці первинного виробництва та/або зберігання молока уповноваженою компетентним органом на відбір зразків особою з метою виконання впроваджених процедур періодичної перевірки сирого молока (національної або регіональної Програми контролю сирого молока із застосуванням інформаційно-комунікаційної системи компетентного органу), слід зазначити, що станом на 01 січня 2024 року лише 42,8% ГВМ зареєстровано в ММ, що на 10% вище по Україні минулого року.

Таблиця 5-2.

Інформація щодо кількості господарств з виробництва молока, їх статусу щодо реєстрації в ММ та активності¹¹

Область	Господарства з виробництва молока (ВРХ)		
	кількість	зареєстрованих у ММ	активних у ММ
Вінницька	111	119	95
Волинська	77	19	18
Дніпропетровська	43	6	4
Донецька	7	10	8
Житомирська	128	13	13
Закарпатська	6	3	0
Запорізька	5	0	0

¹¹ Активні оператори ринку – ГВМ та ПЗМ, зареєстровані в ММ та позначені як активні, тобто працюючі.

Область	Господарства з виробництва молока (ВРХ)		
	кількість	zareєстрованих у ММ	активних у ММ
Івано-Франківська	28	11	7
Київська	100	9	8
Кіровоградська	59	7	7
Луганська	0	ІВ	ІВ
Львівська	22	11	9
Миколаївська	35	48	24
Одеська	55	10	8
Полтавська	149	168	148
Рівненська	70	17	15
Сумська	85	83	64
Тернопільська	8	9	8
Харківська	67	6	4
Херсонська	6	6	4
Хмельницька	156	39	29
Черкаська	136	64	59
Чернівецька	7	4	4
Чернігівська	83	86	82
УСЬОГО	1443	748	618

У Вінницькій, Волинській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Львівській, Одеській областях цей показник підвищився порівняно із минулим роком. Лідером по реєстрації операторів ринку та їх активному статусу у 2023 році є Чернігівська обл., у якій частка ГВМ, в яких регулярно відбираються зразки сирого молока та вносяться в ММ, до загальної кількості ГВМ в області склала 98,8% порівняно із 2,1% минулорічними.

Таблиця 5-3.

Інформація щодо пунктів заготівлі молока, їх статусу щодо реєстрації в ММ та активності¹¹

Область	Пункти заготівлі молока від дрібнотоварних виробників (ПЗМ)		
	кількість	zareєстрованих у ММ	активних у ММ
Вінницька	10	8	5
Волинська	6	1	1

Область	Пункти заготівлі молока від дрібнотоварних виробників (ПЗМ)		
	кількість	zareєстрованих у ММ	активних у ММ
Дніпропетровська	6	0	0
Донецька	0	0	0
Житомирська	18	0	0
Закарпатська	0	0	0
Запорізька	0	0	0
Івано-Франківська	0	0	0
Київська	0	0	0
Кіровоградська	23	0	0
Луганська	0	0	0
Львівська	1	0	0
Миколаївська	61	58	30
Одеська	3	0	0
Полтавська	35	29	24
Рівненська	72	0	0
Сумська	12	12	8
Тернопільська	0	0	0
Харківська	0	0	0
Херсонська	0	2	2
Хмельницька	2	0	0
Черкаська	14	0	0
Чернівецька	1	1	1
Чернігівська	1	1	1
УСЬОГО	265	112	72

6 травня 2022 року набрав чинності наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 07 квітня 2022 року № 209, який встановлює гігієнічні вимоги до первинного виробництва та обігу молока від сільськогосподарських тварин, які утримуються дрібнотоварними виробниками, а також до пунктів заготівлі молока. Збірне молоко, заготовлене в пунктах, повинно відповідати вимогам законодавства та критеріям, установленим Вимогами до безпечності та якості молока і молочних продуктів, затвердженими наказом Мінагрополітики № 118/2019. Станом на 01 січня 2024 року лише 27,2% ПЗМ, наявних в Україні, зареєстровано в ММ. Цей показник збільшився порівняно із минулим роком, проте лишається низьким.

6. ОЦІНКА ВИКОНАННЯ ДОРОЖНЬОЇ КАРТИ З ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ КОНТРОЛЮ СИРОГО МОЛОКА НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Дорожня карта – це комплексний керівний інструмент, у якому чітко розподілені відповідальності за елементи та діяльності у часовому вимірі, що охоплює період переходу до системи контролю сирого молока від регіонального пілотного проєкту (10 областей) на національний рівень. Цей інструмент передбачає систематичний огляд на час перехідного періоду, який дозволяє бачити повноту залучення ключових учасників, відстежити підготовку і оновлювати різну діяльність. Розробниками Дорожньої карти було широке коло стейкхолдерів з державного та з приватного сектору, тому вона включає такі 13 блоків:

- Навчання і уповноваження делегатів з відбору зразків
- Підготовка лабораторій до початку досліджень
- Науково-методична Рада і Національна референс-лабораторія (НРЛ)
- Нормативно-правову базу сформовано
- Держпродспоживслужба готується до запуску Програми
- Молочний Модуль інтегровано для роботи в системі Держпродспоживслужби
- Оператори ринку зареєстровані, пройшли навчання та підтримуються
- Господарства з виробництва молока готові діяти в разі виникнення проблем
- Пункти заготівлі молока готові діяти в разі виникнення проблем
- Переробники молока інтегрують Програму у власні системи контролю і підтримки

- Асоціації виробників молока повідомляє своїх членів про Програму і підтримують їх
- Асоціації переробників молока повідомляє своїх членів про Програму і підтримують їх
- Обізнаність, інформація, поширення.

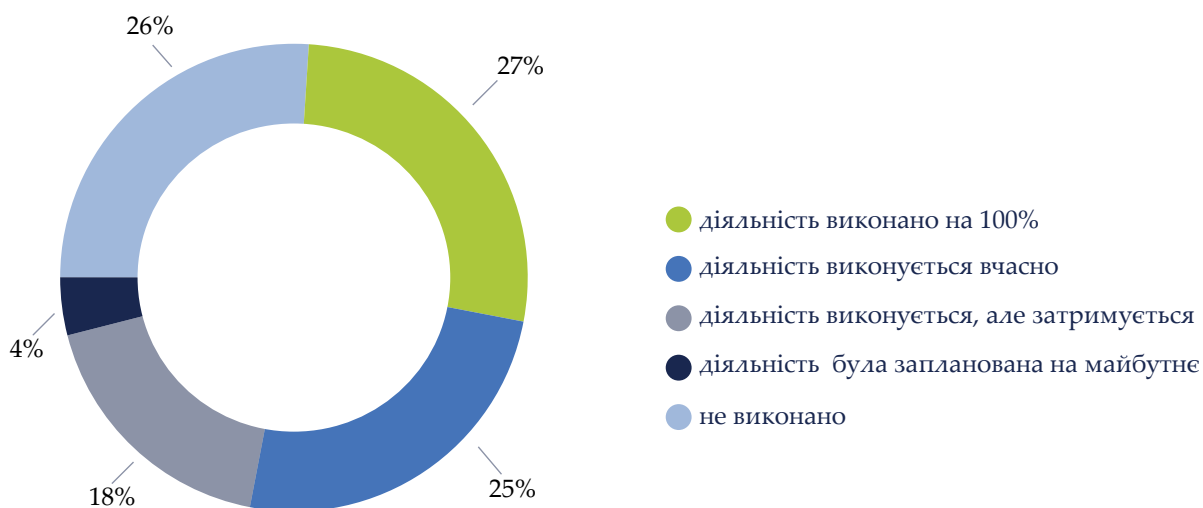
Кожний із блоків включає різну кількість конкретних діяльностей.

У 2023 році, як це було передбачено Дорожньою картою, було проведено оцінку проміжної точки візії Дорожньої карти. Кінцева точка була запланована на кінець 2024 року.

Загальний прогрес реалізації Дорожньої карти продемонстровано на гістограмі 6-1. Із усіх запланованих діяльностей не було виконано четверту частину (26%). Термін початку виконання ще для 4% запланованих діяльностей було заплановано на пізніші терміни, аніж була проведена проміжна оцінка. Виконання інших 27% запланованих діяльностей завершено на 100%. Інші 25% діяльностей виконуються планомірно, а 18% діяльностей виконуються із затримкою до встановлених термінів.

Гістограма 6-1.

Загальний прогрес реалізації Дорожньої карти

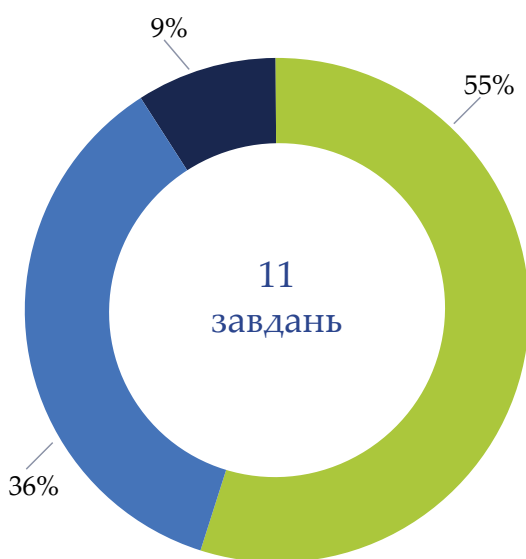
Загальний прогрес реалізації Дорожньої карти по кожному із 13 блоків продемонстровано на гістограмі 6-2. На цій гістограмі діяльності, які виконуються вчасно («сині») та із затримкою («сірі») зображено зеленим кольором, оскільки прогрес по ним спостерігається.

Гістограма 6-2.

Загальний прогрес реалізації Дорожньої карти по блокам

Прогрес реалізації по кожному блоку Дорожньої карти із зазначенням загальної кількості запланованих діяльностей продемонстровано на гістограмах 6-3 – 6-15.

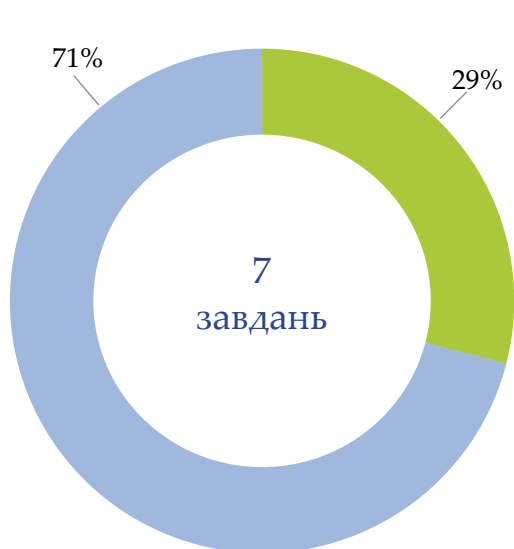
Гістограма 6-3.

Прогрес реалізації блоку навчання і уповноваження делегатів з відбору зразків

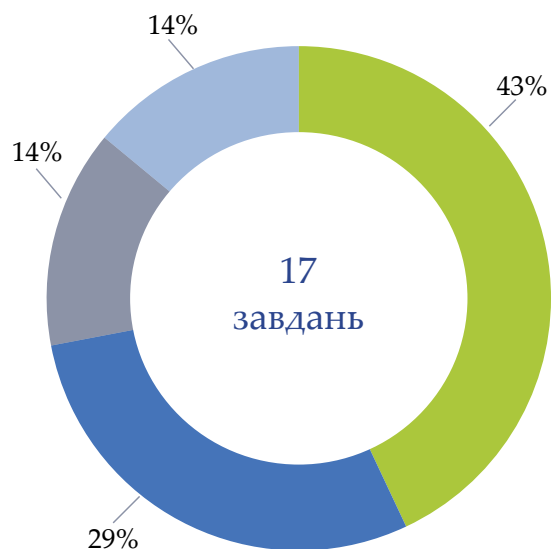

Гістограма 6-4.

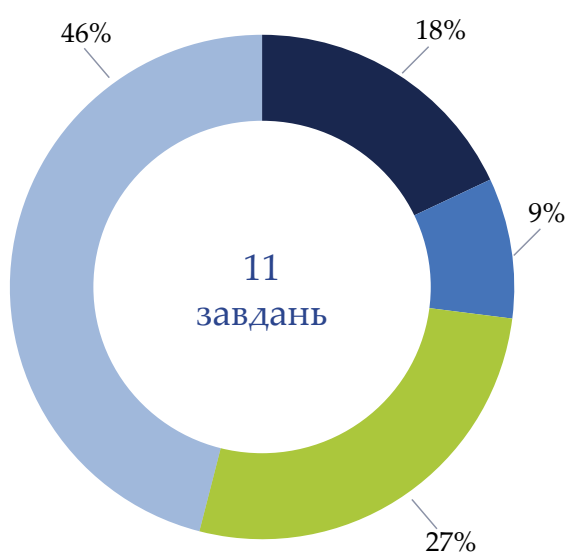
Прогрес реалізації блоку підготовка лабораторій до початку досліджень

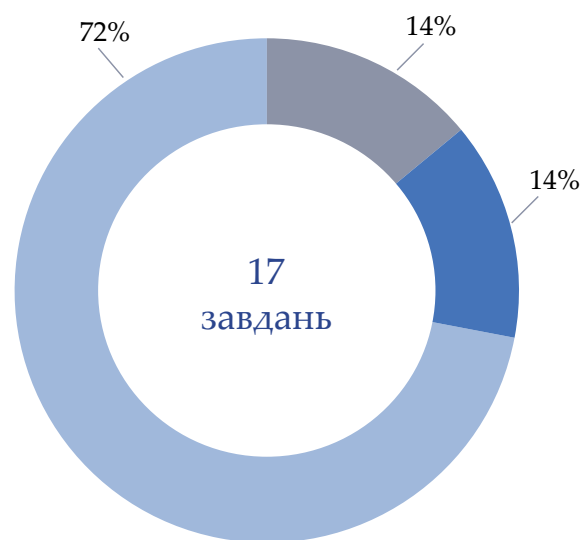
Гістограма 6-5.
Прогрес реалізації блоку Науково-методична Рада і НРА

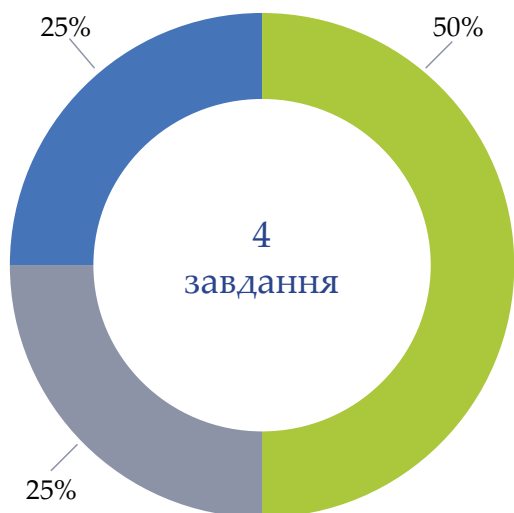
Гістограма 6-6.
Прогрес реалізації блоку нормативно-правову базу сформовано

Гістограма 6-7.
Прогрес реалізації блоку Держпродспоживслужба готується до запуску Програми

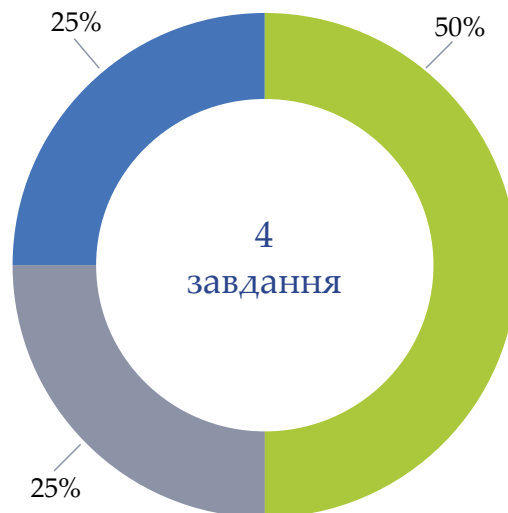

Гістограма 6-8.
Прогрес реалізації блоку Молочний Модуль інтегровано для роботи в системі Держпродспоживслужби

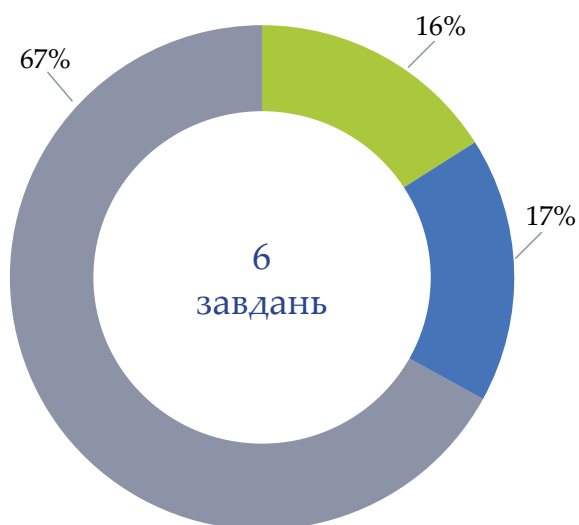
Гістограма 6-9.

Прогрес реалізації блоку ОР зареєстровані, пройшли навчання та підтримуються

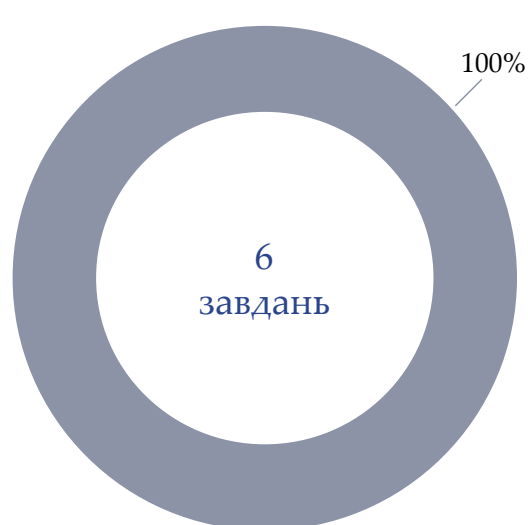
Гістограма 6-10.

Прогрес реалізації блоку ГВМ готові діяти в разі виникнення проблем

Гістограма 6-11.

Прогрес реалізації блоку ПЗМ готові діяти в разі виникнення проблем

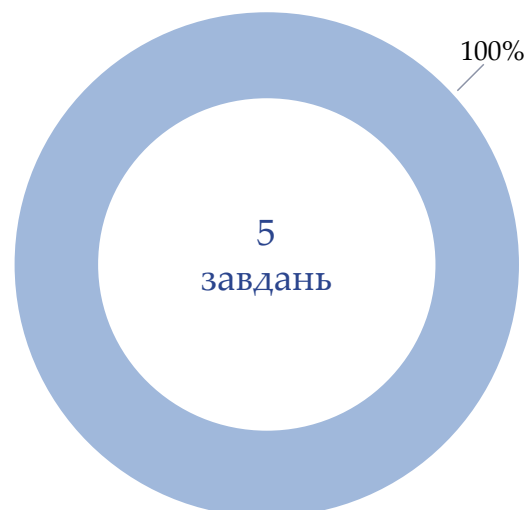
Гістограма 6-12.

Прогрес реалізації блоку переробники молока інтегрують Програму у власні системи контролю і підтримки

Гістограма 6-13.

Прогрес реалізації блоку Асоціації виробників молока повідомляє своїх членів про Програму і підтримують їх

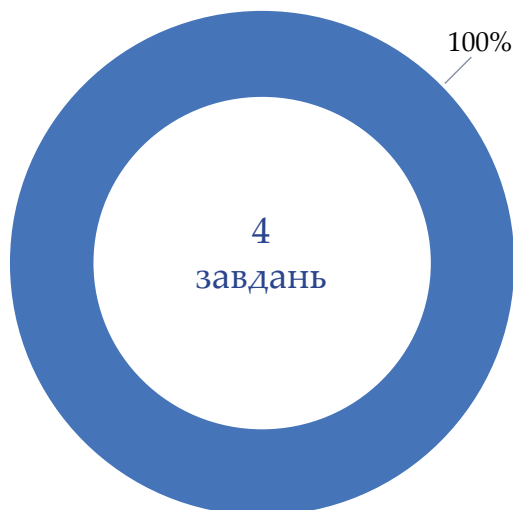
Гістограма 6-14.

Прогрес реалізації блоку Асоціації переробників молока повідомляє своїх членів про Програму і підтримують їх

У цілому заплановані діяльності Дорожньої карти виконуються. Переважна більшість, які виконані на 100%, пов'язані із Пілотним проектом щодо реалізації Програми контролю сирого молока (призначення делегатів відбору зразків, уповноваження лабораторій для проведення досліджень, затвердження методичних вказівок щодо методів лабораторних досліджень на ЗБЗ та КСК, поступове формування нормативно-правової бази щодо Програми контролю, залучення ОР, підвищенню обізнаності усіх учасників Програми контролю сирого молока).

Гістограма 6-15.

Прогрес реалізації блоку обізнаність, інформація, поширення

Ряд діяльностей – це безперервний процес, який триває (призначення нових делегатів відбору зразків, інспекторів, уповноваження нових лабораторій, реєстрація до ММ нових операторів ринку, удосконалення нормативно-правової бази, підвищення обізнаності усіх учасників Програми контролю сирого молока тощо).

Наразі не було виконано діяльностей, пов'язаних із призначенням НРЛ, яка б координувала діяльність уповноважених на проведення досліджень молока лабораторій, організовувала б міжлабораторні раунди професійного тестування на показники, які контролюються державою в сирому молоці, не створено органу (технічний комітет або робоча група тощо) для управління/нагляду за Програмою контролю молока, який би включав представників усіх зацікавлених сторін для вирішення нагальних питань, не запроваджено процедуру щодо управління/нагляду за Програмою контролю молока ММ компетентним органом, не інтегровано до загальної інформаційно-комунікаційної системи Держпродспоживслужби тощо). Також не виконувались діяльності, закріплені за галузевими асоціаціями щодо роботи із своїми членами.

Затримка та/ або не виконання певних діяльностей пов'язана із повномасштабною збройною агресією російської федерації проти України та введенням воєнного стану в Україні, формуванням нормативно-правової бази, відтермінуванням перехідних періодів щодо підвищення рівня критеріїв по ЗБЗ та КСК. Тому, після проведення проміжної оцінки Дорожня карта потребує перегляду із врахуванням змін до законодавства та викликів сьогодення, перегляду термінів реалізації діяльностей та досягнення ключових результатів.

7. ПІДСУМКИ ТА НАСТУПНІ КРОКИ

Під час першого етапу Пілотного проєкту у 2019 та 2020 роках до його реалізації було залучено лише 15 операторів ринку із 7 областей та 4 уповноважені на проведення досліджень зразків сирого молока лабораторії. У 2021 році, під час реалізації другого етапу Пілотного проєкту, Програму контролю сирого молока було поширено у 22 областях, в 19 областях у операторів ринку регулярно проводився відбір зразків.

Станом на 1 січня 2024 року в «Молочному модулі» зареєстровано 860 операторів ринку з 22 областей України, 690 з яких мають статус активних. Спостерігається позитивна динаміка щодо кількості залучених операторів ринку. Від початку Пілотного проєкту у 2019 році до початку 2022 року кількість зареєстрованих операторів ринку зросла у 27,3 рази. Не зважаючи на повномасштабне вторгнення російської федерації до України, Програма контролю сирого молока продовжує розгортатися, обізнаність операторів ринку та відповідальність за якість та безпечність своєї продукції зростає. Від початку війни кількість зареєстрованих потужностей зросла у 2,1 рази, у тому числі за останній рік у 1,3 рази.

Найбільш проблемним питанням залишається залучення операторів ринку, особливо дрібних (які утримують до 50 корів), через вартість проведення досліджень, логістику (у вартість досліджень включено витрати на транспортування зразків та виїзд фахівця для відбору зразків, через залучення невеликої кількості лабораторій області відстань між операторами ринку та лабораторією значна), через необізнаність щодо вимог законодавства, через запровадження мораторію на проведення перевірок суб'єктів господарювання.

Усього у 2023 році у 615 операторів ринку із 17 областей було відібрано зразки сирого молока та направлено до уповноважених лабораторій Держпродспоживслужби, результати досліджень яких доступні в «Молочному модулі».

Загалом по Україні спостерігається тенденція щодо збільшення кількості досліджень як по областям, так і по окремим показникам. Кількість відібраних зразків сирого молока на ЗБЗ та КСК поступово

збільшується з кожним роком і корелює із збільшенням залучених до Програми контролю сирого молока операторів ринку по областях. Так, порівняно із попереднім роком на ці показники досліджено у 1,4 рази більше зразків, із 2021 роком – більше ніж у 3 рази, а від початку старту Пілотного проекту (2019) – ця цифра зросла по ЗБЗ – у 168,7 разів, а по КСК – у 125,7 разів.

По таким показникам, як ІНГ та ТЗ, відбулося значне збільшення кількості відібраних зразків сирого молока у звітному році. Так, кількість актів відбору зразків на ІНГ зросла у 4 рази порівняно із попереднім роком, а із 2021 роком – у 20 разів, молоко досліджувалось від 237 операторів ринку 9 областей.

Щодо ТЗ, то лише у 100 операторів ринку із 3-х областей (Волинська, Миколаївська та Полтавська). В інших областях дослідження на ТЗ поки що не запроваджені. У звітному році оформлено актів відбору зразків для дослідження молока на цей показник у 8 разів більше порівняно із попереднім роком.

В таких областях як Івано-Франківська, Львівська, Одеська, Тернопільська, Чернівецька спостерігається приблизно однаковий рівень по кількості відібраних зразків у порівнянні із 2022 роком. Тоді як, у Вінницькій, Волинській, Полтавській, Хмельницькій, Сумській та Черкаській спостерігається помітне зростання. У Чернігівській області кількість відібраних зразків у порівнянні із минулим роком на ЗБЗ та КСК зросла більше, ніж у 200 разів. Щодо Миколаївської області, то вона залишається одним із лідерів по залученню операторів ринку, відбору та проведенню досліджень зразків сирого молока, кількість досліджень у 2023 році збільшилась у порівнянні із минулим роком, проте є нижчою за довоєнний період. Зміни в діяльності операторів ринку імовірно були спричинені розташуванням у відносній близькості до лінії ведення активних бойових дій, або необхідністю переміщення господарської діяльності.

Зразки сирого молока у звітному році не відбиралися у операторів ринку із 7 областей України: Донецької, Закарпатської, Запорізької, Київської, Луганської, Харківської та Херсонської. Такі області, як Київська, Харківська та Херсонська не відновили Програму контролю сирого молока після початку повномасштабного вторгнення. Відбір зразків у 2023 році в цих областях не проводився. В той час як в Закарпатській, Запорізькій та Луганській областях відбір зразків сирого молока та їх дослідження в уповноважених лабораторіях не проводився від початку розгортання

Програми контролю сирого молока на базі програмного забезпечення ММ на всі області.

Вперше відбиралися зразки молока у ГВМ у Кіровоградській області та розпочато проведення досліджень Кіровоградською регіональною державною лабораторією Держпродспоживслужби. ГВМ Одеської області в цьому році мали можливість дослідити відібрані у них зразки молока в Одеській, а не в Миколаївській регіональній державній лабораторії Держпродспоживслужби, як у попередні роки.

Дослідження зразків сирого молока у звітному році проводились 39 уповноваженими лабораторіями Держпродспоживслужби регіонального (16) та міжрайонного рівнів (23) у 17 областях України за показниками, регламентованими статтею 40 Закону України про контроль з визначеною наказом Мінагрополітики № 118/2019 періодичністю. Всього у ММ на 01.01.2024 року зареєстровано 52 лабораторії з 23 областей.

Загалом кількість досліджень за усіма показниками в Програмі контролю сирого молока у 2023 р. зросла до 22 148, що на 62% більше порівняно з 2022 р., в якому було проведено 13 614 досліджень. Зокрема, кількість досліджень на показник ЗБЗ збільшилася на 44%, КСК – на 41%, ІНГ – на 315%, ТЗ – на 700 %.

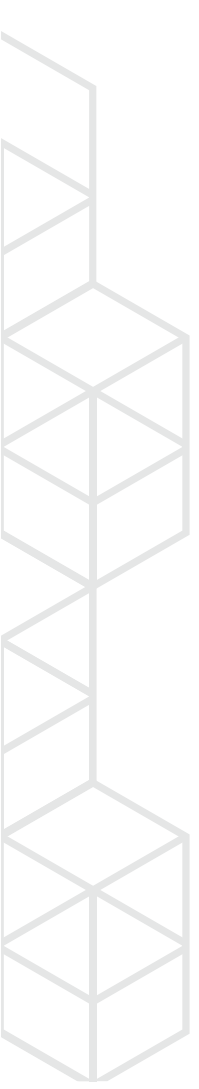
Аналіз кількісних результатів лабораторних досліджень зразків сирого молока вказує на те, що частка досліджених зразків на показник загального бактеріологічного забруднення (ЗБЗ), результати яких перевищують допустимі рівні (>500 000 КУО/мл), становить 1,4% від загальної кількості досліджених зразків, а за показником кількості соматичних клітин (КСК) частка невідповідних зразків (>500 000 клітин/мл) складає 1,2%. У звіті представлено детальний статистичний аналіз результатів досліджень, що вказує на те, що якість молока в Україні не є гомогенною, зокрема за показником ЗБЗ.

Слід зазначити, що 90% усіх результатів дослідження на показник КСК у 2023 р. повністю відповідають встановленим лімітам у ЄС (менше 400 000 клітин/мл). Щодо рівня ЗБЗ: понад 50% результатів перевищують встановлені у ЄС допустимі рівні (100 000 КУО/мл) і лише 25% результатів не перевищують рівень 73 000 КУО/мл.

Дорожня карта по впровадженню Програми контролю сирого молока потребує перегляду із врахуванням змін до законодавства та викликів сьогодення, перегляду термінів реалізації діяльностей та досягнення ключових результатів.

Наступні кроки:

- перегляд та оновлення Дорожньої карти із врахуванням проміжної оцінки, змін законодавства та пропозицій учасників Програми контролю сирого молока на базі інформаційно-комунікаційної системи «Молочний модуль»;
- проведення опитування операторів ринку, зареєстрованих в «Молочному модулі», з метою отримання зворотного зв'язку щодо реалізації Програми контролю молока на рівні областей;
- удосконалення функціонала / модернізації програмного забезпечення «Молочний модуль» з особливим акцентом на:
1) покращення функціональних можливостей на основі відгуків користувачів та відповідно до завершеної законодавчої бази;
2) трансформація для інтеграції «Молочного модуля» в ІТ-систему Держпродспоживслужби;
- супровід та технічна експертиза при перегляді та розробці нормативно-правових актів, адаптованих до законодавства ЄС, пов'язаних із молочним сектором, якістю та безпечністю молока та молочних продуктів;
- проведення інформаційних кампаній, тренінгів для державних установ і приватних учасників Програми контролю сирого молока;
- подальша реалізація діяльностей та завдань в межах Дорожньої карти із запровадження Програми контролю сирого молока на базі інформаційно-комунікаційної системи «Молочний модуль».

Цю публікацію було створено за підтримки Швейцарії в межах швейцарсько-української програми «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України», що впроваджується Дослідним інститутом органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія) у партнерстві із SAFOSO AG (Швейцарія). Відповідальність за зміст цієї публікації несе виключно автор(и). Точка зору автора(ів) не обов'язково відображає точку зору SECO, FiBL, SAFOSO AG, www.qftp.org.